MEYDAN ORTAYA ÇIKTIĞINDA

HİKÂYELER I

YAZARIN ÖBÜR ESERLERİ
(DİRİLİŞ YAYINLARI'ndan)

Şiir:

ŞİİRLER I	Monna Rosa
ŞİİRLER II	Şahdamar/ Körfez/ Sesler
ŞİİRLER III	Hızırla Kırk Saat
ŞİİRLER IV	Taha'nın Kitabı/Gül Muştusu
ŞİİRLER V	Zamana Adanmış Sözler
ŞİİRLER VI	Ayinler/Çeşmeler
ŞİİRLER VII	Leylâ ile Mecnun
ŞİİRLER VIII	Ateş Dansı
ŞİİRLER IX	Alınyazısı Saati
GÜNDOĞMADAN	(Şiirlerin Toplu Basımı)

Hikâye:

HİKÂYELER-I	Meydan Ortaya Çıktığında
HİKÂYELER-II	Portreler

Piyes:
PİYESLER-I • ARMAĞAN

Çeviri Şiiri:
BATI ŞİİRLERİNDEN • İSLÂMIN ŞİİR ANITLARINDAN

Düşünce:
RUHUN DİRİLİŞİ • KIYAMET AŞISI • ÇAĞ VE İLHAM I-II-III-IV • İSLÂM TOPLUMUNUN EKONOMİK STRÜKTÜRÜ • DİRİLİŞİN ÇEVRESİNDE • İSLÂM• İSLÂMIN DİRİLİŞİ • DİRİLİŞ NESLİNİN ÂMENTÜSÜ • İNSANLIĞIN DİRİLİŞİ • YİTİK CENNET • GÜNDÖNÜMÜ • MAKAMDA • DİRİLİŞ MUŞTUSU • DÜŞÜNCELER I-II • FİZİKÖTESİ AÇISINDAN UFUKLAR VE DAHA ÖTESİ I-II-III • YAPI TAŞLARI VE KADERİMİZİN ÇAĞRISI I-II • UNUTUŞ VE HATIRLAYIŞ • VAROLMA SAVAŞI • ÇAĞDAŞ BATI DÜŞÜNCESİNDEN • SAMANYOLUNDA ZİYAFET

Deneme:

EDEBİYAT YAZILARI-I	Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir
EDEBİYAT YAZILARI-II	Dişimizin Zarı
EDEBİYAT YAZILARI-III	Eğik Ehramlar

İnceleme:
YUNUS EMRE • MEHMED ÂKİF • MEVLÂNA

Günlük Yazılar:
FARKLAR • SÜTUN • SÛR • GÜN SAATİ

SÖYLEYİŞLER

Röportaj:
TARİHİN YOL AĞZINDA

Konferans:

ÇIKIŞ YOLU-I	Ülkemizin Geleceği

Meydan konuşması:

ÇIKIŞ YOLU-II	Medeniyetimizin Dirilişi
ÇIKIŞ YOLU-III	Kutlu Millet Gerçeği

SEZAİ KARAKOÇ

MEYDAN ORTAYA ÇIKTIĞINDA

HİKÂYELER I

6. baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI
Nuruosmaniye Cd. Derin Han, No:8/1
34410 Cağaloğlu-İstanbul Tel: (0212) 519 04 57
Posta Çeki No: 348155
www.dirilisyayinlari.gen.tr

Diriliş Yayınları : 25

Birinci Baskı : 1978
İkinci Baskı : 1979
Üçüncü Baskı : 1986
Dördüncü Baskı : 1995
Beşinci Baskı : 2005

BU KİTAP

Bu kitabı oluşturan hikâyelerden **Meydan Ortaya Çıktığında** Aylık Diriliş Dergisi'nde Ocak 1970 - Haziran 1970 tarihleri arasında, **İz**, **Ölü** isimli hikâyeler **Diriliş** Pazartesi – Perşembe Günlüğü'nde 1977 tarihinde yayınlanmış, **Ziyaret** ve **Kartal** isimli hikâyeler ise dergide yayınlanmadan doğrudan kitaba girmişlerdir.

© Diriliş Yayınları. BU KİTAP DAHİL BÜTÜN ESERLERİMİZİN TÜM YAYIN HAKLARI SAKLIDIR (Değerlendirme amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yazarın yazılı izni olmadan, hiçbir surette alınamaz, çoğaltılamaz, çevirisi yapılamaz, radyo, TV'lerde okunamaz, kaset ve CD'lere aktarılamaz, Internet dosyası açılamaz).

Baskı-Cilt: Bayrak Matbaacılık
Davutpaşa Cad: No:14/2 Topkapı-İstanbul
İstanbul- Şubat 2012

MEYDAN ORTAYA ÇIKTIĞINDA

MEYDAN ORTAYA ÇIKTIĞINDA

I

— yürüyüş —

1

Ayağımı sürterek kente doğru geliyorum. Kentin silüeti bir beliriyor, bir kayboluyor. Güneş tepemi iyice yakıyor. Kafamda hiç tüy yok. Kafam, bir iskeletin kuru kafasıdır biliyorum. Ölmek, elbet kolay bir şey değil. Ölü olmak ve ayakları, iki kuru kemikten başka bir şey olmayan ayakları kente doğru sürüklemek kolay bir şey değil. Göz çukurlarından gözsüz bakıyorum. Ve görüyorum. Etsiz ellerimle tutuyorum. Ayaklarım da toprağa değmekte ve dokunmaktadır. Ama nedir gördüğüm, tuttuğum ve dokunduğum? İskeletimle birlikte bir özü taşıyorum. Özümle görüyorum, tutuyor, dokunuyor ve kemiklerimi taşıyorum.

Kentten özümü attılar biliyorum. Törenle, kimileri de yalandan gerçekten gözyaşlarını dökerek, ama benden daha önce ölmüş olanların içtenliğinden çok ırak bir «güneş altı» veya «şemsiye» tiyatrosuyla birbirini aldatarak, dünyanın çekemeyip tez zamanda başından savdığı ağırlığımı bir zavallı tabuta yükleyerek, bu tabutu da rasgele kişilerin omuzlarından kaydırarak,' içinden küfreden mezar

kazmacı ve kürekçilerinin sabırsızlığıyla varlık yuvamızı uğuldatarak «öz»ümü attılar kentten. Yıllar geçti. Anıldım, unutuldum; ve daha çok yanlışlarım anıldı. Yaşasın yanlışlarım. Beni unutturmayan onlar. Sonra gülünçlüklerim konuşuldu sırası geldikçe. Daha doğrusu çağrışım kanunu yeryüzünden kalkmamış olduğu için. Yaşasın çağrışım kanunu. Fakat, hayır, söz gelişi böyle konuşuyorum. Yoksa, ne yanlışlıklarımın, ne de çağrışım kanununun bir önemi var!

Yüzyıllar geçse de, toprak kemiklerimden güçlü olsa da, mezar denen duvarlar kavurup dursa da beni, kendi anladığım bir varlık düzeyinde, yakıcı güneşin altında, «öz»ümü kente doğru sürüklüyorum.

Tekrar kente varabilir miyim? Bilmiyorum. Varsam bile kent yerinde kalmış mıdır? Olup biten değişiklikler onu kent olmaktan çıkarmış mıdır? Aya bulaşmış bir yumurta aklığında mıdır kent? Beni tekrar tabutuma döndürecek midir? Yoksa ben de bir metro kıyısına yerleştirebilir miyim kış günü ısınmaya, ateşe muhtaç göğdemi? Gölgemi güneşin boylu boyunca uzatmasına bırakabilir miyim? Gül koklayabilir miyim? Edebiyat tartışmalarına girebilir miyim? Çocuklara öğreteceğim kelimeler kalmış mıdır? Ev onarabilir miyim? Nar koparabilir miyim ağaçtan? Saata durgun bir suya bakar gibi bakabilir miyim? İnsan yüzleri yanımdan otomobiller gibi akıp gider mi kentin büyük caddelerinde? Büyük kitapçılara girip kitapçı kızlardan korka korka kitap karıştırabilir miyim? Özgür dağlardan taşlar yuvarlayabilir miyim büyük nehirlere doğru? Uzaktakilere, isimlerini kısaltarak

ve sonu ooo... olacak şekilde kısaltarak bağırabilir miyim? Onları soframa çağırabilir miyim? Şu anda ayaklarımı kente doğru düzgün kesilmiş mezartaşlarının içinden şeffaf bir güç gibi geçirerek yaklaştırmak ve sürüklemek isterken bütün bu düşündüklerimden uçmuş birer hayal değil midir? Kente varır varmaz kent beni tekrar dışına fırlatmayacak mıdır? Ben bir kere ölmekle ona bu hakkı toptan vermiş olmuyor muyum? Nasıl ispatlayacağım onun bu hakkının süreksizliğini? Belgesinin bir güne kadar geçerliğini. Sürgün günümün bittiğini nasıl ispatlayacağım? Kim anımsatacak onlara? Onlar unuttular «belge»lerin gününü tayin edenleri.. Mezarlık kentini küçümsediler. Yer sarsıntısından zaman zaman yıkılan kentlerin dramını görürler ve anlarlar da, ağlar ve sızlarlar da, mezarlık kentindeki kıyameti umursamazlar, düşünmezler bile. Burada ayaklarını sürüyenleri düşünmezler. Kılıçların üstünden kalblerini kaydıranları akıl edemezler. Ah, süt, şarap ve su içenler! Biz çeşmesizleri düşünmeyenler! Dudakları bir «çeşme» özlemiyle çatlamış olanları, vaktiyle en sevdalı sözlerle aldatmış da olsalar, düşünmeyenler! Kendi yalancı çeşmelerinin içinden bakarak, tabiatın ucuz ışığından faydalanarak, «pahalı»lığın ne olduğundan habersiz olanlar! Ve bütün mutlulukları «habersiz olmak», olanlar...

Hem ben döndüğümde kent ne derece değişmiştir? Bunu bilmiyoruz ki? O da değişecek. Hem öyle değişecek ki kent, köy, dünya, ay ve yıldızlardan öte kurulu bir pazara dönüşecek. Ayakta bekleyenler, susanlar, meşale gibi tutuşanlar, yananlar ve yakanlar, petrol gibi tükenenler, şafak eskitenler, ikindi kemirenler pazarı. Kent diyorsam bir alış-

kanlık bu. Dilin haksız egemenliği. Yoksa hangi kent? Surlarını asurluların yıktığı, çamlarını asırların devirdiği, dolaylarında kadınların gebe kalmaz olduğu, neslin durduğu, dağların birbirine çarptığı, yıldızların körün göz akı gibi aktığı bir meydan bu. İşte ben ayaklarımı, suçlardan yapılmış sırça fırçalara sürüye sürüye, içimi kanata kanata o meydana doğru sürükleniyorum. O meydana doğru çekiliyorum.

Kimi zaman yeni gelmiş gibiyim. Ceviz ağaçlarının kokusu burnumdan gitmiyor. Sabahları annemin yaz bahçelerinde beni uyandırmak için adeta güneşle boğuştuğunu duyar gibi oluyorum. Güneş ve sinek. Gün doğmadan önce sinek; gün doğunca sinekle işbirlikçi güneş. Derken anne sesi. Uyanmadan, daha önce yaşamamış veya o anda yaşamakta da olsa orada bulunmayan veya yakın bir süre sonra ölecek olan bir dostun hayal içi çağırışı. Fakat en gerçeği annenin çağırışı. Uyanmak ve uyandırılmak. Bu bende öyle bir iz bırakmış ki, şimdi bile boyuna uyandırılıyorum gibime geliyor. Hep sabah oluyor ve hep uyandırılıyorum. Fakat bir türlü uyanış bitmiyor. Bu kez annenin yerini «meydan» almış. Meydan çağırıyor. Ve ben yanılmağa devam ederek onu bu «kent çağrısı»yla karıştırıyorum. «Meydan veya alan çağrısı», arşa veya yıldızların her birine dağılmış olsa da zerrelerimin her birince iyice bilinmekte. Bir şey öğretilmiş bana, iyi biliyorum. Güzelliğin öğretildiği gibi öğretilmiş. Hazreti İbrahimin dört tepeye koyup da bir tepeden çağırdığı kuş parçalarının koşarak gelip buluşması gibi, «mahşer» meydanı çağırışına koşacaklarını biliyorum özümün ve zerrelerimin. Buğumun ve dumanla-

rımın. Engel olamam onlara. Hem niçin engel olacakmışım? Dünya buluşması beni doyurmuş mudur? Bahçemizdeki incir ağaçlarından koparark yediğimiz incirlerin lezzeti gibi bir lezzet de olsa dünya lezzeti, bu lezzet ve haz, değil mi ki, biribirinden doğan insanların arasında gidip gelen bir muştu olmuştu bir vakitler. Bir buluşmayı bir daha ummayayım? Bir buluşmayı neden arzulamıyayım bir daha? Neden bir daha susamıyayım baba, anne, kardeş yüzüne. Ölmek, ağacın yaprağının dökülmesi midir? Çiçeğin düşmesi midir? Ağacın kökü ne olmuştur? Yemiş ve tohum hangi dünyadadır? Bütün iş, öldükten sonra bile ülküyü yitirmemekte; nasıl, akşam uyurken sabah kalkıp sürüyü çobana götüreceksin, bunu biliyorsun çocukken, böyle bir ülkün var senin. Sen bundan bir fayda umuyorsun. Veya anne, baba korkusu ve sevgisiyle bunu yapıyorsun. Onun gibi ölürken de uyanış ülküsünü kaybetmemişsen, «diriliş»ten haberliysen, ta meydana çağrılacağın ana kadar, hep uyanacaksın, hep uyandırılacaksın. Hatta ölüm, bu çağırışın ilk anı, ilk pıhtısı, kabuğun ilk delinişi.. İlk yargı türküsü. İlk fizikötesi çene.

2

Şu sıralar hep «doğum»um üzerinde duruyorum. Doğduğum o günlerin vücudumda bıraktığı izlerin şimdi yeşil filizler gibi büyüdüğünü; bana, benden öncekilerin sevinçlerini diriltmişçesine seslendiğini, bana «doğum»umun bir öğreti kesildiğini fark ediyorum. Çok küçük ve geçici bir doktrin bu. Ama, tohum ödevini görecek gibi. Ne kadar da çok doğuş veya doğum varmış dünyada, hatırlıyorum; iyi hatırlıyorum. Güneş doğar, batar. Ay doğar, batar. Yıldızlar yanar, söner. Hayvanların o bağırtılı doğurmaları. Kedilerin illallah dedirten ve artık nerdeyse çirkin bir belâgat kazanmışçasına ilân edilmiş olan doğurmaları. Köpekler, ah ne kadar çok doğururlar! Bütün bunların sadece bir ölüme karşı dayatma olduğunu da sanmıyorum. Bu doğuranların ne umurunda ölmek? Ne umurlarında yaşamak. Kıyısız, uçsuz bucaksız doğumlu olmak istiyor canlı yaratıkların tümü. Dünya hayatındayken meğer ben hep bir doğum deryasında yaşıyormuşum da farkında değilmişim. Sakın, bu doğuru-

culuk, bir tapınma gibi görünse de, nankör yaratığın kendisine tapınılma hakkını elde etme gizli isteğinin bir titreşimi olmasın? Şimdiye kadar bu konu üzerinde hiç düşünmedim. Dudaklarımın, kente - alana doğru sürüklenişteki yabancılıktan ötürü kupkuru kesildiği ve şerha şerha yarıldığı şu anda, dünyada daha çok «insan» üzerinde düşündüğümü fark ediyorum. Gerçi, bir zamanlar karaladığım şiirlere «Nuhun Gemisi» diyenler çıkmıştı sırf içindeki hayvan türlerinden ötürü.. Ama nihayet Nuhun Gemisi de bir insan örgütüdür. Tanrı buyruğuyla kurulmuş bir insan örgütü. İnsanı, öbür yaratıklar arasında doğurmada en kısır olarak görüyorum şimdi. Kıskanç o. Azalarak değerlenmek için mi bu yoksa? Doğurmamakla tanrılaşmak isteğini mi gerçekleştirmek istiyor? Her neyse, şimdi bütün bu insan, hayvan ve uzay doğurmalarından ıraktayım. Arz, ay ve su kaynakları fışkırmalarından ötede kendi doğumumu düşünüyorum. Doğduğum günü, o andaki aydınlığı, konuşan insanları, gülenleri, ağlayanları, bahçede açılmış gülleri —çünkü bir gül mevsiminde doğmuşum—, birbirine muştu taşıyanları; anne ve babamın ilk «haber»i aldıkları andaki yüzlerini düşünüyorum. Bir «doğum» haberi. Kendi doğumum.. Bugün o doğumdan, o yaşayıştan, hatta o ilk ölümden o kadar ilerdeyken, o ilk doğduğum anı ne kadar yeniden tıpı tıpına yaşamak istiyor, ahşap evin trabzanlarına tutunarak koşanların merdivenlerde çıkardığı gıcırtıları duyar gibi oluyorum.. «Doğdu» denildiği anda babamın beni bulduğunu ve sona kadar kaybetmediğini sanıyorum. Aynen buldu o. Erenler gibi önceden bildi «öz»ümün doğduğunu. Getirdiğim ve dünyadan silip götüreceğim şeyleri. Bildi mi diye düşünüyorum şimdi. Bildi gibi

geliyor bana. Ah, gene kendimi büyütmek alışkanlığını kullanıyorum galiba şu anda. Bilinen bilinecek. Bu bilinmesi gereken ben dahi olsam bundan bana çıkacak ne pay vardır? Evet, doğdum, büyüdüm, haykırdım; sesimin uzaklara ulaştığını gördüm; sesim sert kayaları bile etkiledi; öylesine etkiledi ki, onlar o sesleri geri çevirmeyi uygun buldular. Ağladım, güldüm, gözyaşlarımla çok tren camı ıslattım; çok mektup yazdım ve yaktım; çok kez dolaştım yapay bir kentin caddelerinde birini arayarak. Yıllarca arayarak. Ve kimsenin inanamayacağı kadar arayarak. Parklardan, bulvarlardan geçtim. Her gün aynı yerlerden geçer diye geçtim. Yıllarca geçtim. Çok kişiye benzettim. Binlerce kere benzettim. Sonra binlerce kez yanıldığımı anladım ve yine uslanmadım. Ve yine benzetmeye devam ettim başka günlerde. Günde gezdiğim, sarf ettiğim km.lere kimseler inanmaz. Kendimi hiç tükenmeyecekmişcesine harcadım. Yıllarca sanki bir intihar kılıcının ucunda yaşadım. Gülmeyi unuttum. Daha doğrusu, ağlanacak yerlerde güldüm. Gülünecek yerlerde gülemedim. Hep benden bir şey sarfedildi. Hiç bitmeyecek sandığım bir şey. Ve seçmedim. Ve seçilmedim. Yanyana geldik ve birlikte olduk çoklarıyla. Aynı evde kaldığım, yerlere attıkları izmaritleri topladığım kimseler oldu. Ben topladım, onlar yine attılar. Ve böylece bu böyle sürdü ve ben bir tek gün «bu izmaritleri yere atmayın» demedim. Onlar da bir gün «neden topluyorsun?» demediler. Sonra bir gece uyandığımda —evimizde elektrik yoktu— arkadaşımın bir mum ışığında tahta kurularını duvarda teker teker tırnaklarıyla öldürdüğünü gördüm. Duvar kan içinde kalmıştı. Duvar yeni badana edilmişti. Badananın taze kokusuna tahta-

kurusu kokusu karışıyordu. Mum isi ve gölgeler, arkadaşımın masum canavarlığına ayrı bir kabile dinî töreni havası katıyordu. Sonra o günler de geçti. Türlü yerlerde çalıştım, dünya işi konularında. Öğretilenleri uygulamak sözde. Gerçekteyse uygulamalara öğretileri uydurmaya çalışmak. Ülke ülke dolaştım. Hükûmet konaklarını arşınladım. En çok odacılarla bağdaştım, kaynaştım. Batı illerinin parklarında öğleledim. Sabahları kasabaların en büyük sokaklarında dolaştım. Denizlere bakıp kitaplar okudum. Roma'nın niçin battığını düşündüm. Kirkegaard'ın ürpertisini yaşadım. Marmara Denizinde beyaz beyaz köpükleri bir «Moby Dyck»e benzettiğim günler oldu. Bir gün bir otelde pamuk yatağın birden ateş aldığını gördüm. Otel ahşaptı. Kül olmaktan zor kurtulduk. Ve otel akşamlarının yalnızlığını benim kadar aptalca kullananlar olmuş mudur? Büyük çınar köklerinde oturup düşündüğüm, kökleri göğdelerini geçmiş bir vezir kafasının şahdamarlarını andıran çınarların köklerinde oturup cami şadırvanlarına baktıktan sonra hiç sevmediğim ispritizma masalarında gece seyircisi olduğum vakitler de oldu. Fincanı aydınlatan ışığın dışında, gecenin ta içindeydim. Bir bakıma ordaydım, onlarla birlikteydim. Bir bakıma hiç de orda değildim. İstedikleri ruhları çağırıyorlar ve aşağı yukarı istedikleri cevapları alıyorlardı. Ben hiç ruh çağırmadım. Orda işleyen düzeni anladım. Ruh çağırmadım. Ölenlerim bende hiç ölmediler, benden hiç uzaklaşmadılar. O yüzden ben hiç ruh çağırmadım, daha doğrusu çağırmama lüzum kalmadı. Ve ruh çağırmaya inanmadım. O günler de geçti. Şimdi, bir meydanın çekim gücüne uyarak rüzgâra kapılmış toz zerreleri gibi bir bütün halinde kente doğru sürük-

lenen vücudumun ve ruhumun tüm azabı ve keskin anılarının acısıyla kaynadığım şu demde iyice hatırlıyorum, yabancıların bana yabancı ruhları çağırdıklarına şahit olduğum o vakitler, o geceler de geçti. Gittiğim taşra şehirlerinden büyük umutlar ve heyecanlarla taze duygularla büyük kentlere döndüğüm günler oldu. Sinemalar, tiyatrolar, opera salonlarının tunç sigara tablaları, büyük kitapçılarda taze kitap kokusu, pastahanelerde yeni şairlerle şiir üzerine konuşmalar, bununla birlikte sınırını bilemediğimiz, nerede duracağını kestiremediğimiz, bu eleştirilerden doğan bulvar serapları. Edebiyat eleştirilerindeki her an yeni bir sırrı çözecekmişçesine başlayan, fakat kısa bir müddet sonra doğumsuz ölen yapay tufanlar. Edebiyat ve iş, birbirini yok eden iki cehennem. Şeytanın kötü cinlere ortak olmasından doğan korkunç bir işbirliği. İnsan ruhunun bir yıkıntıda yapılmayı araması. Eriyip duran balmumundan bir ruh. İnsan, çağımızda şeytansı bir arının bir takım hazır şeker görünüşlü eriyiklere konarak ve yine hazır peteklere döktüğü, doldurduğu bir tür yapma bal. Şiir de böyle. Edebiyat da böyle aşağı yukarı. Teknik, kıskıvrak çevrelemiş dünyayı. Ölüm, tekniğin elinden kaçış gibi bir şey nerdeyse. Ve şimdi, en çok merak ettiğim, tekniğin «Meydan» ortaya çıktığında ne hale geleceğidir. Daha doğrusu geldiğidir. Ben görmediğim için dil alışkanlığıyla geleceği dedim. Mahşer Meydanı önünde teknik ne oldu? Musanın Asasının önündeki büyücü değneklerine mi dönüştü? Öyledir öyle, biliyorum. Şimdi dünyanın ne denli küçük bir dipnotu olduğunu biliyorum. Meydan ortaya çıktığında, dünyanın bir toz zerresi gibi ne yana kaçtığını doğrusu ağzım kulaklarıma vararak düşünmek istiyorum.

Mahşer, gözüktüğünde, yerin patlayışından sonra tekniğin kırık bir saat zembereği gibi bir kıyıya itilişini mi göreceğim? Yoksa, yerin çatlayışına ve Meydanın ortaya çıkışına o da yardımcı mı olacaktır? Kimbilir belki de bir uvertürdür bu. Belki de bir kitabe. İnsan ölümlü, fakat kitabe ölümsüz. Çünkü : Meydanın ortasına dikilecek. Ve her insan onu kendi dilince okuyacak. Ölümlülüğünü okuyacak. Yazı adeta insan hafızasına kazınacak. Faniliğin şiiri gibi bir şeydir bu. Veya bir anıt, bir yazıt. Mısırlıların papirüslerindeki şiirlere benzer bir yazıt. Yalnız hiyeroğliften çok çivi yazısına benzer bir yazıyla donanmış bir kitabe. «İnsanın kitabesi.» Alınyazısı anıtı. Kabir fermanı. Ölüm şartnamesi veya mukavelesi. Yaşamanın kiralık yanı. Bir nevi aspirin. Dünya yaşantısına karşı aspirin. Şifaya kavuşturur bir anda insanları. Armağana veya cezaya dayanabilecek bir yürek gücüne kavuşmaları için küçük bir nutuk. Ondan ötesini kurcalamayın. Kitabe - nutuk, işte o kadar. Atların terinden, Meydana doğru bizim gibi ayaklarını sürüye sürüye, cam kesici elmaslara çarpa çarpa, kırık kristallerden kaydıra kaydıra gitmeyip soylu arap atlarının sırtında en büyük yarışla ilerleyenlerin atlarının terinden yapılmış ve bizlere ithaf edilmiş bir kitabe bu.

3

...Birden hatırladım şimdi kurban bayramlarını; birden hatırladım şimdi kurbanları. Su içişlerini kutlu kurban koyunlarının. Gözlerindeki anlamı. Bu kitabeyi onlar da gördüler, okudular ve anladılar ve bize öyle baktılar da içimizdeki o bulanık korku veya buruk tad doğdu. Kurbanlar kestik. Vücutlarını ağaçlara astık. Yoksullar ilk kez etin tatlı kutsal kokusunu duymuşcasına sevindiler. Süslenmiş deriler kaldı bir aralık ortalıkta. Çocuk çocuk baktık. Ve içimizden, kurbanların şeffaf anlamları içinden geçerek meydandaki kitabeyi okuyanlar oldu adeta. Sonra kasabada buzlaşmış karları çıtır çıtır kırarak akraba evlerine koştuk. Yaşlanmış büyüklerin ellerini öptük. Buruşmuş ellerin yeşil damarları bizi korkutmadı. Elleri adeta soğumuştu. Bizim güneşe yakın sıcaklığımız, çocuk ateşimiz ve onların dağların güngörmez bölgelerine yakın soğukkanlılık ve ağırlıkları adeta bir denizin iki yakası gibi buluşuyordu. Aradan akan şelâle, hayattı. Ve erkekler ellerini ceplerine sokarak bize paralar verdiler.

Ve kadınlar ceplerimizi kış tatlılarıyla doldurdular. Ve sonra camiye koştuk. İlk namaz bir meydanda kılınırdı. Herkesin toplandığı meydanda. Hele bir seferinde imam bayram namazını kıldırırken hutbede sağında cenneti, solunda cehennemi göstermişti. Ben de adeta görür gibi olmuştum. Güneş bir mızrak boyu dağların ucundan çıktığında, bayram günü ölenler tabutlarında, kasabanın alt ucunda köylerden gelenler kalabalıklarla birlikte namaz kılıp herkes evlerine çekilirken bıraktıkları tozlar, bir parça şimdi her zerrem tarafından yöneldiğimi hissettiğim Meydanın tozlarından ilk haberler değil miydi? Ve öğle vakti el öpmelerinden ve bayram gezmelerinden sonra camiye koştuğumuzda getirdiğimiz tekbirler, şimdi kulağıma yavaş yavaş gelir gibi olan müthiş mahşer uğultusunun ilk sakin ve ahenkli haberi değil miydi? Bu dayanılmaz ağrıya, mahşere yaklaşma ağrısına karşı o tekbirlerin anısı tek kurtarıcı çare olarak gözükmüyor mu şu anda?. Ah, şimdi zaman denen nesneyi de iyice karıştırmış oluyorum galiba. Dünya zamanı geçti mi? Yoksa, şimdi içine batıp batıp çıktığım, olacak bir şeyin önceden bilinen bilgisi mi? Kimi zamanda henüz olmakta sanıyorum, olup bitmekte sanıyorum dünya zamanı olaylarını. Kesin kesin ayıramıyorum. Düş ve kâbusla karışık yarı uyanık, yarı uykudaki bir hastanın andıranı mıyım? Yoksa ona mı çeviriyorlar beni bir takım heykeltraşlar? Nurani ve zulmani heykeltraşların taş yontuşu gibi bir sesi ve bir acıyı ve bir sancıyı vücudumda duyuyorum. Nurani ve zulmani dedim. Şeytani ve rahmani de diyebilirim. Ve daha başka kelimelerle de anlatabilirim. Kelimeler de şimdi bir cıva akıntısı biçiminde özümün bir yerinde. Entertipten dökülür gibi dökülüyorlar avuçları-

ma. Kokularıyla belli olan kelimeler. Gül, yasemin, menekşe, kekik ve bir takım kötü kokulu bitkilerin kokularıyla birbirinden ayrılan kurşun gibi ağır kelimeler, birer birer sırtımdan bir ürperti gibi geçip, gözümün önünde, en can alıcı, cezalandırıcı veya hazlandırıcı tabloları çizdikten sonra avucuma ve ordan da toprağa dökülüyorlar.

Şimdi, en çok dikkatimi çeken «toprak»tır. O da değişiyor. Ben, Meydana doğru değişirken ve tahminime göre yöneldiğim kent Meydana doğru değişirken, ayaklarım bir makinanın burguları gibi Meydana doğru bükülürken, arkamızda, şimdilik başka daha yakın bir kelime bulamadığım için «toprak» dediğim, aslında toprak demeye de bin şahit ister bir yoğunluğun da yavaş yavaş eridiğini, eleğimsağma gibi pırıltılı renklerle değiştiğini görüyorum. Toprak, fısıltı gibi değişiyor. Daha doğrusu bir şeyler fısıldayarak değişiyor. Bir kelimeyi seçer gibi oluyorum : Kan. «Kan» kelimesi, fısıltının ortasında, zaman zaman cümleleri kesilen bir nokta gibi duruyor. Sonrasını hayal meyal anlıyorum. Kadınlar konusunda bir takım ilgiler. Sonra horoz ve tavus tüyüne benzeyen sözlerden, seslerden bahsediliyor. Konuşan bir toprak bu. «Saygı» kelimesine sıra gelince adeta toprağın ellerini kulaklarına götürüp bir ezan okur gibi bir tavır takındığını sanıyorsunuz. Sesi kimi zaman da bir ninni oluyor, kimi zaman da bir ilâhî, bir mevlüt, salâvat ve tekbir sesi. Kimi zaman da Kur'an okuyor bu toprak.. İşte ben böyle bir toprak içinde, bilinçli bir hacim içinde ayaklarımı kente doğru sürüklüyorum.

II

Akşam olmuştu, atılan binlerce bomba ve sayısız gülleden sonra güneş, batı ufuklarına düşen son ateş taşı olmuştu. Güneşin battığını kimse fark etmemişti bile. Kimse zaten neyin farkındaydı ki; sanki gece olmuyor, sadece her şey karanlığa karışıyordu; dağlar karara karara sönüyor, sonra siyah bir levha gibi ortadan kayboluyorlardı; suların sesi işitilmez oluyor; kuşlar çekilmiş; tabiat ölmüş; yeşil renk yeryüzünden çekilmiş; yalnız durmadan sürekli olarak kar yağmakta. Tek canlı, tek kımıldayan kar... Gökten, tanıdık bir ruhun hallaç pamuğu gibi dökülen taneleri kar... Gece ilerledikçe, karanlıkla karanlığın ortasında parlayan kardan ve kar ortasında serpili karartılardan başka bir şey kalmıyor.

Ahmet, ağır yaralı, üstüne pirinç taneleri gibi dökülen karların altında bir yandan hafif hafif inlerken, bir yandan da olup bitenleri hatırlamaya çalışıyordu. Sabah, aldıkları emri ve düşmana hücum-

larını, müthiş savaşı, ölenleri, düşen bombalardan havaya fırlayan kafataslarını, bir metreyi aşkın kara akan kanın göz alan kırmızılığını, kar içinde gölleşmiş kana düşen güneşin pırıltılarını, süngünün sıyrılışını, delinen vücutları; yere devrilen insanların haykırışlarını, göz önünde canlanan memleketi, anne babayı, sevgiliyi ve çocukları hatırlıyordu. Bir yandan bir dağ gibi ağırlaşmış kolunu kımıldatmak istiyor, fakat bir türlü başaramıyordu; bir an için sanki kendisi şu anda çocukmuş da ve mevsim de bahar.. Yeni yeşillenen çimenler üzerinde bir arkadaşıyla şakalaşırken arkadaşının kolunun üstüne oturduğunu sanıyor ve tek tek seçilen kelimelerle :

— Hidayet, kalk kolumun üstünden, kolumu kıracaksın dediğini işitiyordu. Bu sözleri kendisi mi söylüyordu? Birden kendisine geliyor, o çocukluk baharıyla şimdiki savaş akşamının kar altındaki kanlı vaktini karşılaştırıyor adeta aklını kaçıracak gibi oluyor. Fakat müthiş acıya, her tarafının sızlamasına rağmen kendini toplamaya çalışıyor; şuurunun yavaş yavaş gezici bir hal almaya başladığını sezer gibi oluyor; şuuru, ruhu vücudundan kopuyordu; daha mı hür hale gelmişti? Yoksa bütün bunlar yaklaşan ölümün teselli ede ede alıp götüren yorumları mıydı? Bir yandan da durmadan kar yağıyordu, âdeta gece gökten kar olarak yağıyordu. Ahmet arkadaşlarını düşündü; askerleri düşündü; günlerce yürümüşlerdi, yorgundular, kimse geriden bir haber alamıyordu, yiyecek sıkıntısı çekiyorlardı, savaşın sonu hakkında da bir türlü iyimser olamıyorlardı. Geride bir susuş vardı; çocuklukları bir masal gibiydi; doğdukları şehirler susuyordu; başkent susuyordu; geri birliklerden günlerdir bir haber alama-

mışlardı; sanki dünyada tek başlarına vardılar; tarih, geçmiş zaman, anne baba, dostlar hepsi birer onulmaz hayal gibi arkadaki ufuklara, sususun, metafizik bir sususun silüetleri gibi çakılmışlardı. Tek konuşan kıştı; her şey donmuştu; kayalar iri buz parçaları gibi ilerde titreşip duruyorlardı. Sanki yaratılışın başlangıcındaki buzullardan arta kalmıştılar. Her an düşmanın hücumu bekleniyordu. Düşman, önden şaşırtıcı bir şimşek akını ve karışmış bir ufuk, kan ve alev kusan bir kasırga gibi geldi. Gök tipisi devam ederken yerden bir tipi halinde fışkırmıştı düşman. İşte o zaman kumandan emir vermiş ve bu gök ve yer kargaşasına kendileri de vücutlarını olanca diklikleriyle gererek, ellerine, yumruklarına vücutlarının olanca kuvvetlerini toplayarak katılmışlardı. Atalarından kalan bütün savaşçı güçle ilerlemişler; bombalarıyla, top ve tüfek güelleriyle, süngüleriyle ve kılıçlarıyla, altlarında ateş kesilmiş atlarıyla düşmana atılmışlardı. Ahmedin birliği, bir piyade birliğiydi. Geri, ileri, ön arka unutulmuş, sadece bir tarla, evet ne garip, ortada sadece bir tarla kalmıştı; bir orak ve yetişkin bir tarla. Bir orak oluyorlar, karşılarındaki yemyeşil bir tarlayı biçiyorlardı. Ve tarladan kan fışkırıyordu, buğday sütleri yerine kan akıyordu, sonra yeşil tarla olmak sırası kendilerine geliyordu. Bu sefer karşıda evrensel, önüne geçilmez bir orak kendilerini biçiyordu; ve evet kan akıyordu kendilerinden. Sanki bir meydandılar önce; buğday ekildi oraya; buğdaylar büyüdü ve şimdi biçiliyorlar. Buğday olarak biçiliyorlar. Tarla olarak yolunuyorlar. Bu işleyen tarla - orak makinasında sadece bir dişliydiler; düşünmüyorlardı. Sadece, hamle sırası kendilerine geldiğinde kendilerini çocuklukta öğrenmiş ol-

dukları bütün duaların ve salâvatların ve tekbirlerin ahengine kaptırarak ipekten yumuşak bir ustura gibi ilerliyorlar, kendilerini âdeta bir hac kervanında karıncayı incitmez, güneşin ılık ışıkları altında, temiz gök ve yeşil vaha, şırıldayan su, yürüyen ahenkli develerle birlikte kutsal ülkeye yaklaşır gibi hissediyorlardı. Fakat birden bu üstün, ahenkli, mutlu akış duruyor; sıra düşmanın hücumuna geliyordu. İşte o vakit, taş olup yerlerinde sabit olmak istiyorlardı. Kasırgaya, fırtınaya, biçen şeytansı orağa, karanlığın korkunç kuvvetine, âdeta tanrıyı inkâr edişin hücuma geçmiş metafizik kudretine karşı yerlerinden kımıldamaksızın karşı koymak istiyorlardı...

Birden kolu şiddetle ağrıdı ve yine elinde olmadan ağzından :

— Hidayet, kalk kolumun üstünden kelimeleri döküldü. Kendi kulağı da işitti bu kendi sesini. Savaş alanındaki sesini, bu âdeta garip, bir yabancı, kendisine aitliği çok şüpheli sesini kendisi de işitti. Sonra ürperdi. Korkunç acı içinde utandı. Gözlerini açmayı denedi. Kulaklarını bütün gücüyle çevreyi dinlemeğe verdi. Acılarını, sızlayan yaralarını unutmaya çabaladı. Keskin bir rüzgâr uğultusunu işitti; karlar savruluyordu öteye beriye. Ve durmadan kar yağıyordu. Belli belirsiz karartılar vardı etrafında. Bunlar arkadaşları mıydı? Yoksa düşman ölüleri miydi? Kim yenmişti? Kim yenilmişti? Kendi birliği tüm mahv mı olmuştu? Yoksa mahv olan düşmandı da kendisi de onların arasında mı kalmıştı, ölümle can çekişir halde. Fakat bir an yine şuurunu kaybeder gibi oldu. Şiddetli bir gül kokusu etrafı istilâ etti. Bir bahar vakti; hafif bir esinti.. Kızlar,

yeniden kıştan çıkıp ısınmaya başlayan güneşe doğru türküleriyle ilerliyorlardı. Güller, kasabayı basmış ne güzel eşkıyalardı. Haydut gül! diye düşündü. Haydut gül. Bir gülü dalından koparark yapraklarını birer birer bir bahar selinin içine bırakıyordu. Zaman durmuştu. Kuşlar ve serçeler seslerini yavaş yavaş, bir tüccarın ipek kumaşı yırtışı gibi göğü yırtmakta bir makas gibi kullanıyorlardı. Göğü yırtıyorlardı serçeler. Kafasını çevirmiyordu Ahmet.. Çevirmiyordu. Çevirse, hangi altın başın uzandığını, hangi gözlerin gözleriyle karşılaşacağını biliyordu, fakat başını çevirmiyordu. Hatta gömmek istiyordu başını... Gömmek istiyordu başını.. Gömülmek istiyordu. Derin derin gömülmek istiyordu. Savaş bitmişti işte; gömülmek istiyordu. Kim gömecekti kendisini. Bir birikinti kalmıştı şuur adına kendisinde. Derken yine şuuru kendisine geliyordu. Karın durmadan yağdığının farkındaydı. Karaltılara ulaşamıyordu. Bir takım sesler duyar gibi oluyordu. Ama bu sesler vahşî hayvan sesleri miydi; yoksa insan sesleri mi ayırt edilemiyordu. Birden kendini toplamak istedi. Ama belki de artık her şey bitmişti. Bir mahşer meydanını andırmıyor muydu burası? Bu tek başına kalmışlığı bir mahşer öncesinin korkunç yalnızlığı değil miydi? Birden müthiş bir şekilde dua ihtiyacını duydu. Babasını hatırladı birden. Gözlerinin önünde canlandı babası. Bir kadir gecesinde camiye koştuklarını andı. Sanki müthiş bir ışık da arkalarından koşmuştu. Evet, o da savaşmıştı.. Ve savaştan sağ salim dönmüştü. Altın mahyalı ramazanların kadir gecelerinde, teravihlerde, cuma günlerinde camiye koşuyordu babası. Kendisi de yanındaydı. Bir gölge gibiydi. Dua ediyorlardı. Sütunlar, sanki başka bir çağdan kalmıştılar..

Sancak bir yerde gizliydi. Bir gün gelecek, o sancakla düşmana karşı savaşacaklardı. Namaz insanı dünyadan koparan ilâhî, sessiz bir musikiydi ve baba insanı bu musikiye götürüyordu. Ve kuşlarla birlikte kılınan bahar sabahlarının namazı. Kış gecelerinin petrol lâmbasının ışığında, sıcak sobanın çatırdılarıyla canlanan yatsı namazları. Oruçlu oruçlu ikindilerde okunan Kur'an'ın saçtığı nurlar.. Bir an Ahmet savaş alanında olduğunu unutuyor :

— Allahım, Allahım sana şükürler olsun diye seslenmek istiyordu. Fakat kelimelerin dudaklarından ancak bir fısıltı halinde çıktığını biliyordu. Şiddetle esen bir kar tipisi korkunç ve rüzgâr gibi bütün bu geçmiş zamanı süpürüyor, savuruyor, anneler ve babalar kaçışan hayaller gibi uzaklaşıyorlar, ramazanlar, oruçlar. Kur'an sesleri, bayramlar, eli öpülen nurlu ihtiyarların yüzleri uzaklaşıyor ve sanki tam kaybolacakları anda bir takım ışık infilâkları yaparak bir şeyler söylemek istiyorlardı; hatta söylüyorlardı. O, birden nerdeyse her şeyin bitmekte olduğunu anlıyordu; fakat birden yine geri gelen bir hayat, ona içinde bulunduğu anı hatırlatıyordu. Ve kar durmadan yağıyordu, durmadan yağıyordu; sanki binlerce yıldanberi, evren yaratıldığından bu yana durmadan yağıyormuş gibi yağıyordu. Ahmet yavaş yavaş kara gömülüyordu. Kar mezar mı oluyordu ona? Her yanı yavaş yavaş donuyor ve katılaşıyordu. Yalnız ruhunun ortasında bir ışık, bir aydınlık nokta vardı. —Bir yürüyüş—. Biliyordu, geçmişte ve gelecekte bir tek varlık vardı ve o, O'ydu. O'ydu, başkası değildi. Kendisini yaratandı. Erişilmez baharlara, soba başlarına, şiddetli gül kokusuna —gül kokusunu yine şiddetle bir kere daha

duydu—, anne şefkatine, babanın mermerai site düzenine, kasabanın ışıklı sularına, güneşe, aya ve yıldızlara, geceleri samanyoluna bakışına kavuşturan biri vardı ve şimdi, her şeyin katılaştığı, korkunç taşlaştığı, gökyüzünün cami sütunlarıyla dolduğu mermer bir varoluş içinde eridiği şu anda yalnız O vardı; bir ışık içinden yavaş yavaş O'na doğru çekiliyordu. Net bir şekilde bir meydana doğru çekilmeğe başladığını sanıyordu. Artık şiddetli gül kokuları vardı. Bir meydana doğru mu çekiliyordu.. Bir kente, bir ideal kente doğru çekiliyordu. Çocukken özlediği o altın ülkeye.. Şehitlerin ülkesine doğru mu çekiliyordu. Birden göğsünü duydu, göğsünün kabardığını duydu; göğsünden şehadet kelimesinin âdeta bir gülle gibi fışkırdığını sandı. Bir meydana, güneşin sıcağına doğru çekiliyordu. Dinginleşmişti; göğsü, kalbi ve diliydi ifade eden ve varolan. O'nu söylüyorlardı. Yavaş yavaş bir meydana, bir kente, bir ülkeye doğru gidiyordu; üstüne düşen karlar da uçuşan cami güvercinleriydi sanki...

III

— genişletilmiş bir an —

Dağa bahar gelmişti. Leylâklar kül serpili çiçeklerini açmışlar, ortalığa bayıltıcı kokularını saçıyorlardı. Yeşilliğin, hayatın gölgeleri yavaş yavaş dağın eteğinden yukarıya doğru artarak yükseliyordu. Her yanda sular akıyordu; sular, çakılların arasından bir takım tatlı sesler çıkararak akıyorlardı. Çağların ufak türküsünü çağıran küçük derelerdi bu sular. Ufak kuşlar, bir taştan bir başka taşa sıçrıyor, âdeta «işte burası da benim» der gibi sevinç ötüşleriyle birbirlerine sesleniyorlardı. Taşlar, kayalar yer yer eski medeniyetlerin, asur ve babil devirlerinin izlerini taşıyorlardı. Dağdan aşağı dimdik inen kayalıklarda âdeta bir vakitler deniz gibi yükselmiş bir suyun yankısı oynar gibiydi. Sanki Nuh Tufanında Geminin sürtünüşünden bir takım çizgiler çekilmişti üstlerine ve bu çizgileri bir şanlı anı olarak saklıyordu bu kayalar. Güneş de her zamanki tükenmez iyimserliğiyle bu geri gelmiş mevsim

bereketinin üstüne sıcak ışıklarını uzatıyordu. Açık göğün bazı köşelerinde beyaz kar yığınlarını andıran bulutlar yığılmıştı. Ve onlara leylâklardan bir pembelik vurmuş gibiydi. Esen rüzgâr, parça parça baharı dağa getiriyordu. Adetâ yazdan kışa doğru bir akım gibiydi rüzgâr.

Dağın bir sırtına yaslanmıştı kasaba. Çok eski devirlerden kalmıştı. Her devri hatırlatan yarı yıkık yapılar yanyana duruyorlardı. Hatta aynı yapının üstünde birkaç medeniyetin çalıştığı sık sık görülebilirdi. Her tarafta sessizlik vardı. Toprak damların kenarına çıkmış aileler doğan bahar güneşinden faydalanıyorlardı. Kadınlar çocukların gömleklerini gözden geçiriyorlar, bilhassa dikiş kısımlarına bakıyorlar, uzun kış boyunca bitlerin sığındığı o bölgelerde bıraktıkları sirkelerini temizliyorlardı. Sürüden geri kalan inek ve koyun gibi hayvanlar evin güneşlik duvarının önünde sıhhat getiren bahar güneşinden bol bol aldıklarını sanki gerisin geri sıcak buğular halinde veriyorlardı. Her tarafta kır çiçekleri, yeşil çimen. Her yıl hiç şaşmadan gelen bahar kasabaya bu dönüşünde de aynı gençliği ve gücü koruduğunu her halile anlatıyordu. Ama bütün bu tabiatın değişmez neşesine, kuzu melemelerine rağmen, şehrin sokaklarında dolaşan ihtiyarlar âdeta gökten ve dağın aşağısından geçen ve ülkenin şehirlerini birbirine bağlayan ana yoldan bir haber bekliyorlardı. Adetâ şehre giren yolun titreyişlerinden ilerde tozu dumana katmış atlıların haber getirmesini bekliyorlardı. Şehrin bütün gençleri amansız savaşa katılmışlar ve gitmişlerdi. Onların çoğundan bir haber alınamamıştı. Binde bir ya hasta olduğu için geri dönen veya bir başarısından dolayı

bir kaç haftalık bir izinle geri gelen birinin verdiği bilgi, habere acıkmış şehrin susuzluğunu gidermek şöyle dursun, arttırıyordu. Kimi zaman da gelen haberler birbirini tutmuyordu. Öldü diye bilinen birinin çıkıp geldiği bile oluyordu. Yoksulluk, gidenlerden habersizlik, savaşın ne zaman ve nasıl biteceğine dair bir tahminde bulunamamanın ülke üstüne çöktürdüğü kâbûs, Başşehirdeki siyasî çekişmeler yoğun bir umutsuzluğu şehirden şehire bir sis gibi taşıyordu.

Her yaz, dağın sırtındaki bahçelerde, önce kirazlar, sonra dutlar olgunlaşıyor. Yaz sıcağında ağaçların gölgelerinde yaşlılar, çocuklar ve kadınlar gidip geliyor. Gece ay, aynı serinkanlılık ve arıyüzlülükle yaprakların arasından uykusuz gözlere balışığını gönderiyordu. Sabaha kadar uzak bahçelerden köpek sesleri geliyordu. Yaz gecelerinde arasıra bir bahçeden bir tüfek sesi, âdeta, temmuz sıcağının gündüz bir mavi atlas gibi gerdiği göğü yırtıyordu. Sonra bir başka bahçeden başka bir silâh sesi, bu sese bir yankı gibi cevap veriyordu. Arasıra iyice olgunlaşmış bir ceviz veya bir elmanın «pat!» diye yere düştüğü işitiliyordu. Ve soğuk sular, havuzlara dökülüyor, gece ayışığı ve gündüz günışığıyla tükenmez oyununu, kırılmalardan, yankılardan ve yansımalardan meydana gelen ışık ve su dünyasının alışverişini sürdürüyorlardı.

Ve çevrenin en güzel mevsimi bahardı. Tabiatın bir haşri hemen göze çarpıyordu. Böcekler, arılar, kuşlar âdeta uzun süren ölümden sonra bir dirilişi kayadan kayaya, ağaçtan ağaca, hattâ mezardan mezara ve insandan insana taşıyorlardı. Bütün bir kış kapanan eski evler, yavaş yavaş kapılarını

ve pencerelerini açıyorlar, kışın içiçe katlanan sefalet ve kederini âdeta göğün büyük hoşluğunda eritmek için perdeleri ve yatakları, halı ve kilimleri havalandırıyorlardı. Kadınlar ve kızlar yüklendikleri kilim, yatak yünleri ve buna benzer eşyayla eriyen kar sularının berrak bir halde çakılların üzerinden akmasından meydana gelen derelere koşuyorlardı. Orada bir yandan baharın ve çiçeklerin renk ve kokusuyla mest bir halde çalışırken, öte yandan, arasıra dağın kuzeyinde beliren yıldırımlı şimşekli bulutlara bakıyorlardı. Evet, bu yıldırımlarda ve bu şimşeklerde bir anlam gizliydi. Savaşı hatırlatıyorlardı. Savaşta olan oğullarını, kardeşlerini, nişanlılarını.. Kimse onlardan konuşmuyordu. Adeta onlardan konuşmak yasaktı. Nasıl, bir ailede yakında ölmüş birinden bahsetmek âdeta kesin bir yasaksa, kasabayı bırakıp giden gençlerden de konuşma böyle gizli ve toplu bir kararla, herkesin kendisine bile itiraf edemediği bir kararla yasak edilmişti. Herkes bu yasağa uyuyordu. Ama yine de söylenen her sözün arkasında onların hayallerinin, hatıralarının kımıldadığını sezmek güç değildi. Her söz, hatta en uzak bir söz, en günlük hayatla ilgili bir söz bile bir kinaye gibiydi. Dere kıyılarında su sesleri âdeta bu anne, eş veya kardeş olan kadın ve kızların görünüşlerini ebedî bir hüzün tablosu gibi göğe çakıyordu. Gözlerini leylâk etkisiyle bitiştirerek göğe dağıtıyordu su. Sonra göklerde kuşlar bu gözler arasında mekik dokuyorlar, ipekten bir yas tarihinin sayfalarını yazıyorlardı. Sonra bunların kulakları, her an fizikötesi bir sesi duymaya ayarlı gibi olan kulakları tabloya taşınıyordu. Bu kulakların en çok işitmekten korktukları bir haber vardı : ölüm haberi. Bununla birlikte yine ellerinde olmadan kulak-

ları, dağları ve tepeleri aşıyor, uzak cephelere dönük bir tutkuyla titreşiyorlardı. Tarih bir müzikti bu kulaklar için. Süngü, tüfek ve top seslerinden meydana gelen savaş sesine yatkındı bu kulaklar. Günlük sözlerin çoğu işitilmiyor veya yarımyamalak işitiliyordu. Bu yüzden konuşmalarda sözler çok defa karşılıklı tekrarlatılıyordu. Herkeste sanki söylenen sözlerin daha ilk idrakinde o sözü aşıp, o sözün üstünden atlayıp ilerdeki, bir sonraki söze ulaşmak psikolojisi vardı. Sonra öbür söz de yoklanır yoklanmaz çürük çıkmış ceviz gibi kırık kabukların bir yığını haline geliyor ve hemen terk ediliyordu. İşte bu bırakılan sözler de, göz, kulak ve ağızların meydana getirdiği tabloyu bulanıklaştırıyorlardı. Karların erimesiyle yükselen buğuların bu bahar kokulu gününde bu kadınlar dere kıyılarında en temiz gönüller, en aydınlık hafızalar, en duru zekâlarla mevsim duyguları, dua, Tanrıya yakarış ve vakte bir genişlik vermesi için yakarışlarla, savaşa giden erkeklerini âdeta maddî ve mânevî bütün güçleriyle desteklemek istiyorlardı.

IV

— çağırış —

İnsanları hastalık dedikleri halin sağlıktan daha yüce bir yaşantıya çektiğini anlıyorum. Ve yüce yaşantının daha gerçek olmadığını neden iddia eder durur bir takım adamlar? Hastalığın ilk adımında günlük ve geçici bir takım teferruatla uğraşan insan, hastalık ilerledikçe ve ölümün kızgın sacından çıkan görünmez ışınlar beyni ve kalbi sarmaya başlayınca, ruh, yavaş yavaş geçici olanı kalıcı olandan ayırmaya ve ayıklamaya başlar. Daha sonra sır midye içinde istiridye, sünger içinde mercana gelir. Ben şimdi inciyi ve mercanı arıyorum. Kokular içinde en katmerli, kadife tüylü ve renkli gülün kokusunu arıyorum. Gramer kurallarına uygun konuşmalardan, yani içinden dikkatle baktığınızda gramer iskeleti görünen söz israfından nefret ediyorum. Normal hastalıklarda, yani bir savaş veya kavgada yaralanmadan, ölüm haline gelmeden doğmayıp da şu veya bu adla adlandırdığımız hastalıklar-

da, hastalığın ilk ilerlediği zamanlar, günlük meseleler ve düz yazı meselelerine göre konuşmalar, bende gittikçe uzaklaşan hafif bir uğultu halini alırdı. Şimdi anısını nerdeyse hiç taşımadığım o savaş gününden —sadece bana anlatılanlara göre mucize kabilinden donma ve kan kaybından ölme tehlikelerinden oradan geçen kendi ekiplerimizden biri tarafından kurtarılarak bu cephe hastahanesine getirilmişim—, evet o günden sonraki bu hastalık zamanlarımda, normal hastalıklarda ölümün içine doğru batarken duyulanlar, ölümün içinden çıkılırken hissediliyor. Kapı aralığından fısıltıyla konuşuluyormuş gibi geliyor bana. Bense yavaş yavaş konuşmayı çoktandır terk ettiğimi idrake başlamıştım. Ama henüz bir türlü günlük konuşmaya inemiyordum. Talebelik yıllarımdaki o yoğun gençlik ve şiir düzeyindeydim hep. Normal sağlık günlerinde hiç de hatırımda olmayan veya istesem bile hatırıma getirmekte güçlük çekeceğim mısra ve beyitler yavaş yavaş karanlık bölgelerinden çıkmakta ve dudaklarımdan bir mırıltı halinde yükselmekte. Kimse ne söylediğimi anlamıyor gerçi. Bazı arkadaşlarım kulaklarını yaklaştırıyorlar, bazı heceleri seçer gibi oluyorlar, hatta bazı kelimelerden hangi beyti söylemek istediğimi anlamak isteyenler çıkıyor. Ama bu şiirlerin niçin söylendiği ve neden ruhun âdeta ışıklı bir köşesini ortaya koyduğunu kimse anlamıyordu. Beni çocukluğa ve çocukluk hastalığına götürerek oradan buraya buradan oraya yanılsamalı atlamalar yaptırtan ve ilk anda ayıklanamaz zaman karışıklıkları doğuran bir takım umutlu çağrışımlar bu anlaşılmamadan bir kişiyi hariç tutuyordu. Evet, bir kişi hariçti sözümü anlamamakta. Bir kişi. Baba da denilebilecek, daha doğrusu ancak baba denilebilecek,

hele kanbağı ve birlikte geçirilmiş altın vakitler uygunlukları da eklenince babadan başkası olamayacak kişi, söylenen kelimeler birbirine anlaşılmayacak şekilde karışsa da anlayacak tek kişi ortaya çıkıyor. Ama neden anlayan kişi hep susuyor? Hayal gibi mi orada duruyor, gerçekten orda mı, yoksa bana orda duruyormuş gibi mi geliyor? Ah, hayalle hakikatın bu ne acı ve dayanılmaz karışması? Arzunun ne karanlık kudreti? Anlayan kişi, şifadan başka bir şey olmayacak olan kelimelerini neden tutuyor, bırakmıyor gelsin bana?.. Ve geride doktorlar, ilâçlar, konuşmalar, yemekler, ter yüzünden sık sık değiştirilen gömlekler bana gösterilmeden uzaklaştırılan kan ve yara artıkları, irinler, hakkı ödenmesi kolay olmayan emekler... Fakat zaman zaman bütün bunlar kapıya doğru uzaklaşıyor ve anlayan şefkatli baba ruhunun elle tutulur gözle görülür kontrolü altında ruhun aydınlanması başlıyor. Ruhun aydınlanması. Artık fiillerin dir - tır'ları terk edilmiştir. Her şey şiir diline çevrilmiştir. Ve yavaş yavaş ruh bir edebiyat kitabı gibi sayfalarını çevirmektedir. Fakat ben ruhun bu edebiyat kitabındaki sıralamayı doğrusu hiç bir edebiyat kitabında görmedim. Ve gerek okullarda ve gerek edebiyat hayatında asla bu sıralamayı kabul edemezdim. Bu yeni bir sıralanış oldu. Ne edebiyat değerlerine göre, hatta ne de inanç özlerine göre. İnsanın ölüm acıları içinde kıvranırken bu kadar sakin düşünebilmesi de ayrıca tecrübe edilmeden anlaşılmayacak ve şaşılacak bir olay. Benim anladığım, buradaki sıralanış, parçadan bütüne doğru götüren bir sıralanış. Birliğe gidiş. Artık yanlışın eriyerek doğrunun karşıtsızlıktan ötürü doğruluğunu belgelemekten mahrum olduğu bir başka alana yüceliş. İlk anda bütün neşesiyle

Nedim çıkıyor karşınıza. Sadabat, altın yapraklarıyla bir güz gibi savuruluyor başınızın üstünde. Ah, neşeli bir güz Nedim. Bahar bütün trajiğiyle Nef'i'de kalıyor. Nef'i ve Bâki'yi bile atlıyorsunuz birden. Bâkinin anıt ağıtına dokunarak geçiyorsunuz. Bir ehrammış gibi korkuyorsunuz ondan. Sizi içine gömeceklerinden korkuyorsunuz. Anıta gömülmek ve bir daha içinden çıkamamak korkusuyla Bakiyi selâmlıya selâmlıya geçiyorsunuz. Birden Fuzulî beliriyor. Birden dilinize yapışıyor Fuzulî. Sanki sıcak bir yaz gününde bir yaz gezisi yapıyorsunuz Boğazda vapurla. Ve ağzınızda ökaliptus şekeri. Fuzulî gamı tatlılaşıyor. Bir ağrı dindirici iğne gibi yayılıyor etkisi damarlarınıza. İğne deliğinden geçen deveyi görüyorsunuz. Aydınlık artıyor, ışık artıyor ruhunuzda. Su Kasidesiyle akıyorsunuz. Yavaş yavaş Fuzulînin o yanık kokusu da kayboluyor, çöller kayboluyor, pir ve ses kayboluyor. Birden ortaya Sultan Veled çıkıyor. Mevlâna, hep durmaksızın baştanberi gelen ve gittikçe artan, fakat hiç bir zaman tam yaklaşılamayan bir musikîdir. Derken birden Nesimi çıkıyor. Git Nesimi git diyorsunuz. Aslında Nesimi ne tatlı bir Azraildir. Git Nesimî. Nesimî gitmediği gibi daha da sokuluyor; çevrenizde ışık artık yakmıyor, ışıtmıyor. Başka bir şey bu. Git Nesimî diyorsunuz. Nesimî bütün mısraları, çelişmeleri, inkâr ve imanının birbirine dayalı şiddetli şimşeğiyle geliyor. Sonra birden Nesimînin ardından ayak patırtıları... Artık Nesimîninde çekilme vakti geldi. Eriyiş ve yokoluşu geçiyoruz galiba. Birdenbire ruhun her yanı aydınlık. Derinliklerden pirler ortaya çıkıyor. Tarikat pirleri. Ulu pirler. Kendilerini görmüyorsunuz; ama güçlerini idrak ediyorsunuz. Bir şey boğazınızı sıktığında, bir şey kopmamacasına bileği-

nize yapıştığında pîrleri yardımınıza çağırıyorsunuz. Sanki o kadar yakınlar ki, kulaklarına fısıldıyorsunuz. Yardıma çağırıyorsunuz onları. Alnınızdan ter boşanırken ve yatak çarşafı, ölüm ağacının yaprakları gibi yavaş yavaş bürürken siz teker teker pîrlerin isimlerini hatırlıyor ve onları yanınıza çağırıyorsunuz. Çağırış, yavaş yavaş oluyor. Neden insan o anda (biçim)e de o kadar dikkat eder. Çağırış biçimine. En ufak yanlışlık yapmak istemez. En ufak bir saygısızlıktan kaçınır. Ve insan kuvveti artarak boğucu ölüm gücünü yırtar, hey Azrail, uzaklardasın! İşte araya engel koyuyorum. Atla atlayabilirsen, geç geçebilirsen. Hayır sen uzaklardasın, başka melekler daha yakında; sen, yaklaştığında herkesin dışarı çıktığını görüyorum. Sonra sen uzaklaştığında herkesin yaklaştığını. Kentin eski günahlarını anıyorum. Ülkenin günahlarını. Birbirlerini dost edinmişken sonra boğazlayanları. Yaz aylarının durgunluğunu, berberin herkesin saçına süslü süslü düzenler verirken kabak bıraktığı kendi kafasını. Anıyorum doğduğum şehrin dağ dağ harabelerini. Cami yıkıntılarını. Ağıllaşan cami avluları. Taşlaşan, kayalardan bir parça olan hamamlar. Mezartaşı yığıntısı haline gelmiş evler. Yalnız diri kalmış sarnıçlar. Sarnıç, aşmış yüzyılları. Azrail, sarnıcı, görüyor ve yaklaşamıyor. Ve sarnıçlardan buzlu sular içiyorum yaz ortasında.. Abdest alıyorum. Bakıyorum kimseler yok; atılıyorum sarnıcın ortasına, yüzüyorum. Sarkıt ve dikitlerin, kemerlerin altından geçiyorum. Kimse yok artık; kent aşağıda, günlük yalana batmış. Eski şehir kül olmuş, ben ter içinde. Yatakta. Hayır gül kokularının içinde.. Hayır kiraz ağaçlarında.. .Hayır, sarnıçta, yüzerek Bağdata .gidiyorum. Atalarımızdan kalan masallara göre, bu sarnıcın al-

tından bir yol Dicleye çıkar. ve Dicle Bağdata akar. Ve demek ki bu sarnıçtan bir kâğıt atarsanız, ordan Dicleye, ordan da Bağdata gidecek. Öyleyse, içinde ateş mermerine kazılmış hakikat yazısını, içine dikilmiş mutluluk anıtını, benimle birlikte büyümüş kutlu kitabeyi bir eriyik halinde sarnıçtan bırakabilirim ve o Bağdata gider. Bağdatta mühürleyip Kûfeye gönderirler, Kûfe mühürler Şama gönderir. Şam mühürler Kudüse gönderir. Kudüs mühürler Medineye gönderir; Medine mühürler Mekkeye, Kâbeye gönderir. Belge - anıt - yazıt - kitabe konur hacer-i esvedin yanına. Orada erir. Yaklaş bakalım Azrail, sarnıçta yüzen adama yaklaş. Belgeni göster. Pîrler de çekildiler. Ama artık sen de yaklaşamazsın dostum. Ben de bilmiyorum hangi alandayım. Zülküfül Makamından, Eyyub Makamından, Hızır Makamından, Halilürrahmandan bir takım görüntüler, sesler ve haberler Kolaylıklar, ışıklar. Şefaatlar, yumuşaklıklar... Af, merhamet ve aşk. Hey, gül suyu içinde nebilerin saltanatı. Yahya Peygamber, en yüksek sesiyle sesleniyor. Hz. İsa Sofrasını açmış. Sonra büyük bir sessizlik. Eşyanın, rengin ve sesin, biçimin, uyumun ötesinde, sofra ve nimetlerin ilerisinde bir hazırlık. En büyük Peygamberin ayı ikiye bölerken yaptığı gibi bir el işaretiyle ölüm ve hayat ikiye ayrılmakta. O geliyor sanki.. O keskinlik ve kesinlik. Baş, İnsan. Öz. Artık bir makamdayım ki yalnız orda Kur'an dinlenebilir. Kur'an her yeri, dört duvarı, dünyayı, yeri göğü silip süpürüyor o tatlı canım aydınlığıyla. Ah, her şey ne kolay, ne mümkün. Ah ne ışık bu. Mucize; ölümün en yakın anında dayanılmaz bir bal tatlılığı. Kur'an sesine ruhun ne kadar aç olduğunun meydana çıktığı an. Yalnız ona tahammül edilebiliyor. Başka her şey

ağır, yoğun, kaldırılmaz, dayanılmaz, ağrılı, sancılı. Yalnız o sancısız, ağrısız. Sancısız, ağrısız ne kelime, yalnız o şifa, yalnız o umulmakta, yalnız o kurtuluş, yalnız o beklenmekte. Camilerden, kütüphanelerden, hafızalardan, hatıralardan yalnız o beklenmekte. İyice belli. İyice kesin. Yalnız o dinlenebilir. Ruh, son anında yalnız onunla yaşar. Besini odur. Öyle bir besin ki, hastayı geriye de çevirebilir. Tekrar o insanı tutar kelimelere, kelimelerden göze çarpan ışıklara, ışıklardan renklere, renklerden çiçek, ağaç, arı, kuş ve pencere, duvar, yol ve caddeye. derken çarşı, trenyolu, büyük kentlere gerisin geri yalnız o çevirebilir. Ona tutunarak yolcu geri dönebilir, ileri de gidebilir. İleri gitmek, geri dönmek yalnız onunla hafif, onunla uçarı, rahat ve nefis. Gözlerim kapalı. Vücudum ay yüzeyindeymişçesine hafif. Samanyoluyla çevriliyim. Tane tane Kur'an kelimeleri geliyor. —Hayret kim okuyor bunu bu cephe havasında— Bir yapı kuruluyor. Bir kelime eksik olamaz. Yapıdan bir taş eksik olsa ne olursa bir kelimenin eksikliği de o olur. Kelimeleri birer birer içiyor gibiyim. Ruhuma yerleşiyorlar ve bir yapı kuruyorlar. Canlılık yapısı, dirilik yapısı bu. Diriliş yapısı, tapısı bu. Bir dönüşüm. Gerisin geri kemiklerin ve ayakların, iliğin ve sesin, beyin hücrelerinin, alyuvar ve akyuvarların geriye dönüşü mü acaba? İlk defa başka hasta arkadaşların da varlığından haberdar oluyorum. İnliyorlar. Benim için hayat mı, geriye dönüş mü bu iniltiler? Neden geriye dönüş? Meydan ortaya çıktıktan sonra, meydan gözüktükten, meydanın ilk tozları hasta yatağına kadar geldikten sonra neden geriye dönüş?

V

— genişletilmiş bir an —

Başkent savunmadaydı. Ama bu nasıl bir savunmaydı? Ortada bir savaş gözükmüyordu. Daha doğrusu ne bir düşman ordusu, ne bir istilâ gemisi vardı? Ama, Devletin bütün cephelerde olanca gücüyle devam eden savaşı, bütün ruhuyla Başkentte yaşıyordu. Başkent, savaşın kalbi gibi en uzaktaki bir titreyişi bile zaptediyordu. Her gün, doğan güneşin ilk taze ışıkları, kubbeleri altından bir ay kesitine çevirdiği zaman, sokaklara çıkan başkentlilerin ilk işleri, Başkentin alınyazısını düşünmek oluyordu. Doğuda, batıda, kuzey ve güneyde çarpışan güçler, kendi alınyazılarının içinde, akan kanlarının şırıltısıyla Başkentin alınyazısını yazıyorlardı ve Başkentin alınyazısını yazdıklarını biliyorlardı. Hayatları boyunca Başkenti bir kere bile görmemiş olanlar da aynı duygu içindeydi. Herkes, böylesine büyük, ulu ve kutlu bir şehrin bin yılda bir ancak başına gelecek büyük bir felâketin arefesinde olduklarını se-

zer gibiydi. Herkes bir şeyler yapmak istiyordu. Ama Başkentin içindekilerin sabahtan akşama kadar şuraya buraya uğrayıp durmaktan ve yine her zamanki günlük işleri yapmaktan başka bir şey ellerinden gelmiyordu. Arasıra bir cepheden bir başka cepheye gitmek için şehirden geçen askerlerin yollarda, sokak aralarında, cami avlularında eyleştiğini görenler, birbirine karşıt iki duygunun etkisinde eziliyorlardı. Bir yandan onları adeta yanlarına yaklaşılmaz ve dokunulmaz masal kahramanları sayıyorlar, içlerinden kutsuyorlar, öte yandan da sanki bütün bu savaş illetini onlar getirmiş, hiç olmazsa onlar şuradan buradan toplayıp buraya taşıyorlarmış gibi bir duyguya kapılmaktan kendilerini alamıyorlardı. Halbuki kendileri de iyice biliyorlardı ki, asıl bu zavallı kardeşlerini savaşa süren, ölümün ateşinin önüne bir kudret perdesi gibi germeğe çalışan kendileriydi. Bir suçlu varsa kendileriydi. Bunu bildikleri halde ellerinde olmadan yine de bu cephelerden Başkente dökülen üstü başı yırtılmış, yaralı, sakat, hastalıklı kütlenin kendilerine yabancı kişiler olduğuna inanmak istiyorlardı, kendilerini bu inanca zorluyorlardı. Nereden çıkmıştı sanki bütün bu adamlar? Savaşı oldukları yerde bıraksalardı olmaz mıydı sanki? Bir salgın gibi savaşı getiriyorlardı Başşehre. Bir müddet böyle düşünen her başkentli, hemen arkasından kendisini topluyor, bu zavallıların hiç bir suçu olmadığını, üstelik canlarıyla kanlarıyla kendilerini koruduklarını hissediyorlar, onlara yardımcı olamamanın azabıyla kıvranıyorlardı. Bir askerle bir başkentlinin göz göze geldiği ilk anda daha birbirlerine hiç bir şey söylemeden gözleriyle anlattıkları bir şey vardı : O da, aynı duyguda, başkentin bütün yurt demek olduğu duygusunda birleş-

tikleriydi. Yani biri öbürüne «üzülme, kader bu, başımıza gelen sizin yüzünüzden değil. Bu kutlu ata yadigârı şehri nasıl veririm? Onun için ölsem de değer.» Öbürü de : «Evet işte bu gördüğün şehir, yalnız benim değil, senin de şehrin. Daha doğrusu, sen de, ben de bu şehrin içinde bir söz gibiyiz. Şehrin sözüyüz biz. Sen uzaktaki sözüsün. Bu söz söylenmeli. Dosta ve düşmana bu sözü söylememiz gerek. Bir yerde sen söylüyorsun. Bir yerde ben söyleyeceğim. Bu yırtık pırtık elbiselerin, bu yaraların bütün dünyaya gerçek barışı söylüyor. Senin kanına susayanlar bir gün senin kanından doğacak şifayı zerre zerre arayacaklar.» İşte göz göze, gönül gönüle böyle bitmez sözler sürüp gidiyordu. Kimi zaman onlara yaklaşıyorlar, kimi zaman da kaçıyorlardı. Bu kaçış onlardan değil, kendilerinden kaçıştı. Kendi kendilerinden kaçıyorlardı. Yanlarına yaklaşınca kendilerini, savaşın, uzak çöllerin, karanlık alınyazılarının derinliğine çekeceklermiş gibi bir ifade taşıyorlardı yüzlerinde.

Şehirde sefalet artmış, politika kızışmış, ihtiras birbirinden ayrılmazcasına siyaset ve devlet adamlarının ruhunu sarmış, zengin muhitler adeta gelmekte olan yenilgiye hazırlanmanın telâşı içinde kozmopolit çevreye kurtarıcı gibi sarılmış, camiler ve tekkeler daha çok dolar boşalırken halk kurtuluş için umudun her türlü tabiatüstü imkânlarını dahi yoklar olmuştu. Gereğinde bir meczubun sözü kulaklardan kulaklara yayılıyor, ilk anda insana anlamsız gelen cümleler çözülmeye çalışılıyor ve genel olarak da hem çok iyi, hem çok kötü bir sonuca işaret eden yorumlar, yani aslından bile belki daha karanlık yorumlar yapılıyordu. Şeyhlerden beşaretler

bekleniyordu. Gece ev toplantılarında eski haberlerden bilenler bir şeyler anlatmak istiyor, cifir hesaplarıyla bir kurtuluş ışığı yakalanmak isteniyordu.

Gündüzse gazeteler kapışılıyordu. Geceyle gündüz çok kesin bir şekilde ayrılmıştı birbirinden. Gecenin bütün uçuculuğu, manevî hava taşıyan ruhaniliği yanında gündüz tam anlamıyla realist, çiğ ışığın altındaydı. Her gazete ayrı bir yöne çekip götürüyordu halkı. Asıl gürültü patırtı kopartanlar, hakikatçı olanlardan çok, düşmandan daha bozguncu olanlardı. Kalem, sahibinden kopmuş değilse de, bütün ustalığıyla onun kalbinden değil, nefsinden yana oluyordu.

Fakir mahalleleri, en büyük hüznü sessizce yaşıyorlardı. Sanki bütün bu olacakları önceden biliyorlarmış gibi bir bakıma sakindiler. Her şeye katlanıyorlardı. Bütün bu düşüş, şimdiye kadarki «rical»in kötü yönetişinden doğuyordu onlara göre. Bu gelen âfet, halkça adetâ ilâhî bir ceza olarak kabul ediliyordu. Halk, bir bitişi görüyordu. Taştan ve topraktan çıkan çöküşü hissediyordu. Fakat yine hissediyordu ki, bütün bunlar da geçecekti. Belki elli yıl, belki daha fazla zaman sonra yemişini verecek bir tohum ekiliyordu dünya yüzüne. Bu tohum, ne şimdiki aydınlar sınıfı, ne zengin sınıf ve hattâ ne de kendilerinin yüreklerinden doğup yeryüzüne yayılan bir ışıktı. Bu, doğrudan doğruya, savaşın ilk anında daha genç yaşlarında, yaşanılacak normal bir hayattan koparılarak tekbirler ve ilâhîlerle cephelere gönderilen gençlerden şehit olanların toprağa bıraktıkları, daha çocukluklarında Kur'an'dan ve salâvatlardan, namaz ve oruçlardan gönüllerinde birikerek öz bir diriliş ab-ı hayatı olmuş zerrelerdi.

Halk, ta tarihinin ve yüce atalarının bıraktığı anıların derinliklerinden gelerek bu masum yavruların omuzlarına yüklenen büyük bir ödevin olduğunu anlıyordu. Şehrin eğlence yerlerinde yine yabancılara özenilerek kurulmuş şarkılı gazino ve kulüpler bütün sefahatıyla devam eder, devlet adamlarının konaklarında ve dairelerinde bin bir siyasî çırpınışlar akıp giderken, bir yandan da, belki de kısa bir zaman sonra istilâ edilerek tarumar edilecek kuruluşlar, sanki ebediymişcesine, muhteris eller tarafından parçalanırcasına dört yana çekilip duruyordu. Ne esaret, ne sürgün ve ne ölüm düşünülüyordu.

Gün geçtikçe cephelerle Başkent birbirine daha çok yanaşıyordu. Her gün şehir biraz daha çok askerle, acı haykırışlarla, sokağı taşıran sefaletle doluyordu. Gün geçtikçe insanlar daha derin ve kederli bakışlı insanlar haline geliyordu. Akşamları gün batıp göğün kurşuni rengi cami kubbelerinin gerçekten kurşunla kaplı üstlerine yavaş yavaş inerken, şehir, içinde bulunulan zamanı derleyip topluyor, adeta onu kirli bir çıkın gibi bulutların arasına yolluyor ve insanlar, yüzyıllar sonraki büyüklüğün dayanılmaz büyülü hayaliyle ilkin sokaklarda, sonra evlerde, sonra odalarında, sonra yataklarında ve sonra düşlerinde ve kâbuslarında bir mum gibi eriyorlardı.

VI

—dönüş —

Vücuduyla birlikte ruhunu da ölümün içine daldırıp çıkaran o savaş gününden aylar sonra cephe hastahanesinde gözlerini yeniden dünyaya açan Ahmet, ne kadar sürdüğü bilinmez bir kâbustan uyanmış gibiydi. Hastalığı boyunca yarı bilinçli, yarı bilinçsiz bütün bir hayatı yeniden yaşamıştı. Fakat, bundan da önemlisi, hayatı aşan, hiç bir zaman yaşamadığı bir çok şeyleri de yaşamış olmasıydı. Ölümle ve ölümötesiyle öylesine haşır neşir olmuştu ki, geri kalan hayatı onun için adeta yeni bir hayattı. Ağaçlardaki yapraklar, yağmur damlaları, kuş sürülerinin havaya saçtığı kanat titreyişleri, ruhunda, kat kat, başka bir dünyanın anlam çağrışımlarından demetlenmiş somutlanışlardı denebilirdi. Madde, madde değildi artık, olay, olay değildi. Herşey bir «hesab»a bitişikti. Özgürlük ve sorum, içiçe, adeta özdeşti. Fanilik ve sonsuzluk, aynı doğanın iki yüzüydü. Yemek, göğe aitti. Aşağıdan yukarıya doğ-

ruydu her oluş. İnsanda, bir başkası yaşıyordu. Ve başkaları, insanın ta kendisiydi. Başkalarının sevaplarından kendisi işlemişcesine sevinç, başkalarının suçlarından kendisi işlemişcesine azap duyuyordu.

Bu durum uzun sürmedi. Zaten, uzun süremezdi. Duyuş ve duyarlıktaki bu şiddet, onu öldürebilirdi. Gittikçe sâkinleşti. Tamamen iyileştiğinde, dış görünüşüyle eski haline kavuşmuştu. Ancak, bu yerine oturmuşluğun atında, derinlerde, değişmez ve değiştirilemez bir etkileniş hüküm sürüyordu sanki.

Yine savaşlara katıldı. Cephede, cephe gerisinde aylar, yıllar geçirdi. Başkent'ten, ülkenin öbür yerlerinden, doğduğu kasabadan haberler aldı. Kasaba, doğanları ve ölenleriyle, kaybolanları ve kazanılanlarıyla, doğa gibi yavaş, adeta değişmiyor gibi değişiyordu. Başkentse, savaşın bütün sefaletiyle kavrulup yandıktan sonra yeniden hayat buluyordu. Bir milletin alınyazısındaki mucize özüyle yeniden diriliyordu her ölümün ardından Başkent. Bütün bu haberler furyası, arkadaşlar panayırı ve savaş ateşi çağlayanları içinde, Ahmet, bir potadaki maden gibi eritiyor ve yeniden biçimlendiriyordu ruhunu. Bu yeni bir ruhtu. Ölümden sonra dirilme ruhuydu. «Alan»ı görmüş ruh. «Alan»ı unutmayan ve unutmayacak olan ruh.

Savaş bitince, bütün bir ordu enkazıyla birlikte kasabasına döndü. Güneş yeniden parlıyor, doğa, mevsimlerin tekrarı içinde yeniden yaşama umudunu gönüllerde yeşertiyordu. Ahmet, yerle bir olmuş bir malzeme yığınından yeni bir hayat kurdu. İşi, yuvası ve çocukları oldu. Fakat, her işinde ve her

davranışında, her nefes alışında «Alan»ın çağrısını, sessiz, tatlı, fakat buyurucu, karşı konulmaz çağrısını, onun denetleyici, keskin eleştirisini, eşyaya anlam veren akış ve sokuluşunu duydu.

Sakin ve alçakgönüllü görünüşünün altında ulu bir bilgelik yatıyordu. Ama o kendini bilge olarak görmüyordu. Çünkü : bu bilgelik zorunlu bir bilgelikdi. Doğadan gelmiş bilgelik. Bilgeliği kendine değil, kendini bilgeliğe ait sayıyordu. Günlük ve geçici olanlar onu hiç ilgilendirmiyordu gerçekte. Ama, herkes gibi o da hayatın gerektirdiği uğraşların hakkını vermekten kaçınmadı.

Yenilmiş, hatta bir anlamda çok uzun süreli bir tutsaklığa düşmüş olsa da, gerçekte, savaşı onurla karşılamış ve sonra da çok uzun süreli bir dirilişin yolunu tutmuş olan mazlum halkının ortasında, onu ayakta tutan görünmez binlerce sütundan biri olarak, yaşamını sürdürüyor. uzaktaki «Altın Ülke»ye sırtında taş taşıyan bir işçi olduğunu hiçbir zaman aklından çıkarmıyor, «Alan»ın kutlu gözleri gibi parlayan günlerin içinde içten içe yanan bir gerçeklik mumu gibi yazgısının fitilini yavaş yavaş yakarak tüketiyordu.

Evet, mum, kendini, bir bakıma, yine kendisi olarak ve kendisi olmak uğruna tüketiyordu.

İZ

«Beni gömen kimse olmayacak» dedi kendi kendine adam, «ama önemi yok; ben, kendi kendine gömülen adam olacağım. Kendi kendini gömen adam.»

Evin duvarlarını onarıyordu. Düşen taşları yerine koyuyor, eskiyen tahtaları değiştiriyor, kayan pervazları düzeltiyordu. Ama ev, eski ev olmuyordu bir türlü. Bitmez tükenmez bir yıkım içindeydi ev. O yıkıldıkça adam onarıyordu. Ama, onarım, yıkılışı durduramıyordu. Onarım, yıkılıştan geride kalıyordu hep. Evle adam arasında bir inatlaşma sürüp gidiyordu adetâ.

«Ev, evle ayakta durur» diye düşündü, istemi dışında, adam, «Tek başına bir ev ayakta duramaz. Bitişik yapılmasalar da, yine de, birbirlerine destek olurlar. Nasıl aileler arasında görünmeyen bağlar varsa, evler arasında da böyle bağlar olsa gerek.

Her ev, tek başına ve bahçe içinde de olsa, hepsi yine de, birbirlerine dayanıyor gibi dururlar. Birbirlerine bakmaları, güven sağlıyor olmalı kendilerine. Her biri öbürüyle var oluyor sanki. Tek başlarına var olmak, evlerin harcı değil.»

Bir sonbahar günüydü. Rüzgâr şiddetlice esiyor, yaklaşan kışı haber verircesine gittikçe sesini ve hızını arttırıyordu. Şurda burda uçuşan sararmış yapraklar, bitmemecesine dönüp gelen mevsimin doğal anlamından öte bir olgunun simgesi gibi görünüyordu artık adamın gözüne. Munis kuşlar bile çekilmişti kentten. Ne bir serçe, ne bir yabani bülbül, ne de daha irice olup da şu ya da bu yemişin çıkışıyla ortada görünen, isimlerini de bu rastlantıya borçlu olan kuşlar göze çarpıyordu.

«Vakit geldi sanırım» diye söylendi yarı işitilir yarı işitilmez bir sesle, «her şeyin vakti olan o vakit yaklaştı. Sezgileri insanı aldatmıyor. Ev, tek başına dayanabileceğinden fazla dayandı. Bundan ötesini ondan istemek haksızlık olur. Ama yine de, bana düşen, onu, bu çöküşünde yalnız bırakmamak. Nasıl ki, o da beni bugüne kadar yalnız bırakmadı. Son taşı düşünceye kadar onu savunacağım. O, kendini, son erine kadar savaşarak ölen bir ordu gibi hissetmeli.»

Biraz ötede berrak bir görüntüyle akan çeşmeye yöneldi. Susamıştı. Kentte kimse kalmadığı için su tertemizdi. Suyu bulandıracak kimse kalmamıştı. Akan suyun altındaki çakıl taşları kımıldıyor gibi bir görünüşteydi. Elini suya daldırdı. Elinin üstündeki damarlar suyun içinde uzayan ağaç kök-

leri gibi geldi ona. Ansızın gözünün önünde yıllar öncesi bir gün canlandı. Kadınlar, erkekler, çocuklar, çeşme başında toplanırdı. Çeşme, onlardan evlerin sırlarını çalmasını ve bu masum sırları tatlı bir muziplikle ortaya saçmasını bilirdi. Sırlar pazarıydı adetâ çeşme başı. Su, ruhları kaynaştıran bir lehim gibi akardı. Babası, annesi, kardeşleri, akrabası, komşular, tanıdıklar ve dostlar birer birer gözünün önünden geçti... Elini suyun içinde unutmuştu. Taze sular, yeni doğmuş bir günün ışıkları gibi eline vuruyor, onu sarıp sarmalıyor, sonra usulca terk ediyordu. Sanki tavaf edilen bir eldi eli. Sanki, sular için, kentte kalan bu son el, kutlu, hatta kutsal bir anlam taşıyordu. Sonsuz sayıda çocuğun, şefkatli bir babanın elini öpmek için sıraya girişi gibi, su taneleri, ard arda kayıyor, elinin üstünden, kutsanarak ayrılıyorlardı. «Su, abdest alıyor» fikri doğdu birdenbire içine. «Evet, insan, suyla abdest alır, su da insanla. Ya ev? Evin abdesti daha görkemli bir bakıma. Gökle, bulutlarla, yağmurlarla abdest alır o. Güneşte kurunur. Güneşi bir bornoz gibi sarınır ev. Ama, gün gelir, yıkılmaz dediğimiz ev de yıkılır.»

O anda ev tarafından bir gürültü duydu. Başını o yana çevirdiğinde, bir karganın evin saçağına tünemiş olduğunu gördü. «Kuşlar gitti, kargalar kaldı.». Daha önce baykuşlar gözükmüştü; onları koğalamıştı ama kargalarla başa çıkamıyordu. Evden, toprak parçalarının düştüğünü fark etti. Dönmek için kalktı. Şöyle bir etrafa göz gezdirdi. Çeşmeye her gelişinde bunu yapardı. Kentte artık ayakta hiç bir ev kalmamıştı. Bütün evler yıkılmıştı. Bütün kent bir harabe yığını halindeydi. Herkesin çe-

kip gittiği günü hatırladı. «Panik, ne panikti!». Herkesin karşısına çıkmış, adetâ onlarla çarpışmış, vuruşmuş, fakat kimseyi durduramamıştı. «Geçmişin karanlıklarına gömülü bir zaman boyu atalarımızı barındırmış bu kenti bırakamazsınız. Nereye giderseniz gidin, uğursuzluk sizi orada bulacaktır. Lânetlenmişler gibi, beraberinizde götüreceksiniz onu hep. Direnin, dayanın. Kenti bırakmayın. Evlerinizi terketmeyin.» Boşuna yırtınıp döğünmüştü. Hepsi teker teker çekip gitmişti; yalnız kendisi kalmıştı orda. Yıllar geçtikçe, evler yıkılmaya yüz tutmuş, sadece, tapınaklar, bir süre daha, onlardan öğle vakti dinlenmesi için faydalanan sürüler için barınak olarak kalmıştı. Sonra onları da yıldırımlar devirmiş, yer sarsıntıları yerle bir etmişti. Hamamlar, hanlar da iyice harap hale gelince, artık, çobanlar da oralara uğramaz olmuştu. Ama, o, dayanmış, sayısını bilmediği yıllar geçmiş, yine de, Kenti değilse de, kendi evini gücünün son damlasına kadar koruma karar ve iradesinden bir zerre kaybetmemişti. Hastalık üstüne hastalık geçirmiş, saçları bembeyaz kesilmişti. O, yine de, evin kaçınılmaz ölümünü elinden geldiğince geciktirmeye çalışmaktan geri kalmamıştı.

Bir parçacık kuru susam ekmeğini suda ıslatarak yemeğe başladı. Genellikle dağdan topladığı şeylerle geçinirdi. Kendi yetiştirdiği susamları da ya kavurarak, ya da pişirerek ekmek yerine yerdi. Buğdayı un yapma işi zordu. Değirmen, kentin değirmeni de yıkılmış, vaktiyle hiç durmadan dönen taşı, bir daha dönmemecesine durmuştu.

Yalnızlıkta ikinci bir kişi oluşmuştu içinde. Asıl,

o muydu, kendisi miydi, karıştırıyordu. Kimbilir belki kendisi «ikinci»ydi. Zaman zaman onunla konuşur gibi mırıldanırdı. Etsiz kemiksiz o varlık, evle onun arasında bir köprü ödevini görüyor, adetâ ikisinin ortasında birinin söylediğini öbürünün diline çeviren bir uzman gibi yaşıyordu.

Rüzgâr gittikçe şiddetini arttırmaya başladı. Hava kapanmıştı. Kapkara bulutlar kaplıyordu evin üstünü. Ev, hissedilir bir şekilde titremeğe ve sallanmaya başlamıştı. Bir yere çöktü. Yorgundu, çok yorgundu. Sabahtanberi didinip durmuş, günlük onarım işlerini tamamlamıştı. Artık, günün geçmesini beklemekten başka bir şey kalmamıştı. Giyiminin sökük ve yırtıklarını dikmeğe de artık eski özeni göstermiyordu. Eve özen göstermekten ona pek zamanı kalmıyordu. Kendini bin yaşında gibi hissetti birden. Birden, kendi içine gömülmeğe başladı. Ev, kendisi, içindeki adam, bir uçurumun ucundaydılar. Şiddetli bir fırtına, onları birbirine yapıştırıp bir tek vücut haline getirerek uçurumdan aşağı yuvarlamak istiyordu. O, evi ve içinin adamını vücuduyla koruyarak, elleriyle şuraya buraya tutunarak direnmeye, ayakta durmaya çalışıyordu. Fakat o direndikçe rüzgâr şiddetleniyordu. Bir dev ve şeytan görüntüsünü alıyordu gitgide fırtına. Alevden saçları vardı, gözlerinden şimşekler akıyordu devin. Ama o direniyordu. Ev, bir elbise gibi sırtındaydı. Adetâ derisine yapışmıştı. İçindeki adam da ruhunun bir köşesine korkuyla büzülmüş, pusmuştu. O, yerinde bütün gücüyle tutunmaya çalışıyor, fakat, her an, biraz daha uçuruma doğru kayıyordu. Daha sonra, uçurum kenarında, kayalarda bitmiş otlardan başka tutunacak bir şeyin kalmadığını anladı. Arka-

sından müthiş bir ses, korkunç bir ışık... Herşey bitmişti.

* * *

Çağımızın âdetlerinden biri de : dağlara tırmanmak. Böyle böyle dağlar fethediliyor. Çıkılmamış tek dağ kalmamış gibi. İşte, bir grup insan, bir gün, görülmemiş yücelikte bir dağa tırmandıklarında, orada, terkedilmiş, harabeye dönmüş bir kent buldu. O kentte yalnız bir ev, öbürlerine göre daha farklı bir görünüşteydi. Yıkılmasına o da yıkılmıştı, ama, kabartma bir yazı gibi duruyordu yıkıntısı. Arkaik bir kitabe gibi. Ev, bütün bütün çökmüş, böylesine bir hiyeroğlif anıtı, yatay duran, devrilmiş gibi gözüken bir hiyeroğlif anıtı görüntüsünü almıştı. Bu ev yıkıntısının ortasından da, dışarı fırlamış iki el gözüküyordu. Koca kentte tek insan izine ve kalıntısına raslamamış olan gezginler, esrarlı bir yazıyla bilinmeyen bir öyküyü anlatmak ister gibi duran bu ev yıkıntısının ve ondan, kefeninden fırlamış gibi dışarı çıkmış, gönlün soracağı her soruyu itmeğe niyetli bu iki el önünde bir an durakladıktan sonra, dağdan aşağı inmeğe başladılar.

ÖLÜ

Yatağında upuzun yatıyordu. Dikkatlice bakan biri, yüzünden, hâlâ, sürmekte olan bir düşün, yükseklerden şelâleler yaparak şakırtılarla düşen suyun, dağılışı, aralıklarından kayalıkların yüze çıkışına izin verişi, sonra aşağılarda kaybolarak sessizliğe gömülüşü gibi parça parça uçup tükendiğini ve yüzün şura ya da burasının sararıp kararark uyumsuz bir alaca bulacalıkta anlamla anlamsızlığın, amaçla amaçsızlığın, ruhla maddenin, mozayıklar halinde yanyana aynı bütüne, sırrı farkedilmez küçücük ışıklar saçtığını görmezlikten gelemezdi. Ama, çevrede, her ölümün getirdiği, gelenek gereği, o korkunç çırpınış, kartalların acımasız savaşındaki o kanat dökülüşünü andıran, kara kara tutuşmuş alev, yas öncesi kargaşalığı, fizikötesi düzeninin eğemenlik sancağını dikmesinden önceki anlara özgü telâş, mahalle anarşisi hüküm sürdüğünden bunu farkedecek kimse yoktu. Bununla birlikte, sahte ya da daha çok alışkanlık mekaniğinden doğan ağlama ve sız-

lamaların trajik bir müzik parçasının giriş taksimine benzeyen o ilk mırıldanış veya inildeyiş safhası, ölünün rüyasını inatla sürdürmesine engel olamıyordu. Rüya, bir yaz gecesinde, bir dağ bahçesinde ansızın çıkan rüzgârla sönmeyle yanma arasında titreşip duran bir petrol lâmbasının fitilinin ucundaki alev gibi sürme umuduyla tükeniş umutsuzluğu arasında gidip geliyor, adeta onu söndürmeğe uğraşan, karanlıklarda sadece çizgileriyle belirip kaybolan gece hayaletlerine karşı direnerek, yaşama kavgasını kelimelere yüklenemeyecek bir çileyle dillendiriyordu. Ölüm, adama ulaşmış, fakat henüz rüyasını tümüyle yok edememişti. Şurasından burasından tutuşturmuş yoklamaya çalışıyordu belki. Yanıklarla sararmış bir kâğıt parçası gibi buruşmuş, bazı parçaları düşmüş, fakat bütünlüğünü koruyordu ölünün yüzüne abanmış ve kopmamak için gerilmiş düş.

Bir akşam vaktiydi. Yüksekteki eski bir konağın büyük salonunda uzun bir masanın etrafında toplanılmıştı. Güneş batarken camlara vuran son ışıklar, ordan aşağıdaki denize, denizden de karşı evlere, oradan da tekrar salona vuruyor, masada oturanların yüzünü zaman zaman kızıl, yeşilimtırak, sarımsı renklerle aydınlatıyordu. Masanın ucundan başlayarak oturanlar teker teker ayağa kalkıp uzun birer konuşma yapıyordu. Bu konuşma bir savunmaydı. Ne savunulan, ne yargıç, ne savcı görülüyordu ortada. Yalnız Savunma vardı. Her savunucu, ayrıntılara kadar iniyor, suçu ortadan kaldırıcı kanıtları sıralıyor, belgeleri açıklıyordu. Fakat daha sözünü bitirir bitirmez yanındakinin doğrulup savunmaya başlamasından da anlaşılıyordu ki, hiçbirisinin savunması ye-

terli değildi. Savunmanın sürmesi gerekiyordu. Salondakilerde en ufak bir çıt, bir itiraz sesi, bir soru ile sözü kesme yoktu. Herkes sabırla dinliyordu. Yalnız konuşan savunucunun sesi işitiliyordu. Savunma her konuşmadan sonra biraz daha bütünlük kazanıyor gibiydi. Bir sanat yapıtı inşa ediliyordu sanki. Savunma kalıcı bir yapıta dönüşüyordu.

Sokakta satıcıların sesleri dünyanın değişmediğine tek tanıklık eden seslerdi. Ölünün yattığı odaya sokaktan ve kentten ulaşan bu tekerlemeli, ahenkli, çoğu kez anlaşılmaz kelimeler, ölünün etrafında yeni yeni kımıldamaya başlayan telâşa sönük bir fon, hayatın ironisinden örülme gri muzip bir fon bırakıyordu. Ölü upuzun uzanmış yatıyor, odadaki aynalar onu tedirginlikle süzüyordu. Odaya çok seyrek olarak bir kişi giriyor, sonra da orda durmaksızın dışarı çıkıyordu. Sağ insanla mezar arasında geçici bir köprü olan ölü zaruret olmadıkça üstünden geçilmeyen yıkık ve harap köprüler gibi düşünülüyordu. Ölüyü, durumu, her an çöküp insanı bir daha içinden çıkamayacağı bir suya gömen harap bir köprü gibi yanına yaklaşılmaz kılar.

Sonra savunmacıların yüzü daha açık seçik bir hal almaya başladı. Sözleri de anlaşılıyordu üç aşağı beş yukarı artık. Savunmalar bir olay etrafında toplanmıştı. Öyle ki, o olay olumluluk kazandığı anda, hayatı dolduran bütün öbür olumsuzlukları toptan dengeleyebilecekti. İşte o anda birden salonun ortasında batan güneşin yedi renge ayrışan son ışıklarının bir noktada toplanışından doğma bir hayal belirdi. Dış çizgileriyle bir kadının portresiydi hayalin üst tarafı. Ama kadını somut olarak tanıyacak kadar bir

netlik oluşmuyordu. Kadının görünmesiyle savunmacıları gizli bir telâşın aldığı fark edilmeğe başlandı. Saklamaya çalışıyorlardı telâşlarını ama önlerindeki kâğıtları karıştırmalarından, başlarını öne eğip etraflarına bakmamalarından, gözlerinin hafifçe kızarmasından belli oluyordu kaygıları. Savunmaların iyice boşlukta olduğu ve askıntıda kaldığı anlaşılıyordu kadının ortaya çıkmasıyla. Kadın ortaya çıkar çıkmaz onca sağlam ve somut gibi görünen düşünceler, uslamlamalar, soyut, kısır, realite ilgisinden mahrum, hayatsız ölü kırıntılar halini almışlardı. Gittikçe bulanıklaşıyordu ortam.

Tabut yola düzüldü. Ufak bir kalabalık izliyordu onu. Çocuk güneşi omzunda hissediyordu, kirpiklerini kırpıştırıyor, uzaktan gözüyle takib ettiği tabutu bir yitirip bir buluyordu. Kimi zaman da tabut sanki havada kendi kendine giden kara bir bulut parçası imiş gibi geliyordu ona. «Yağmur yağdırabilir mi Yoksa yağmur mu olacak?» diye düşünüyordu. Zaman donmuştu. Ölüm, yürüyüş ve güneş vardı. Bir ara, çocuk, gökten altın, gümüş ve mücevherlerin boşandığını gördü. Dağların tepelerin araları, hep yakut, inci, elmasla doluyordu. «Bu O'nun hazinesi» dedi kendi kendine. Yeşil yapraklar, hep, tabuttan esen rüzgârla ipek ve sırmaya dönüşüyordu. Bir zümrütün içinde yol alıyorlardı sanki. Zümrütte tünel açıyorlardı.

Sonra kadın hayalinin uzayıp birer birer savunucuları avladığını gördü. Savunmacılar, sinekkâğıdına yakalanmış sinekler, ya da lâmbaya doğru uçan pervaneler gibi ona doğru gidiyorlardı. Gitmeyeni de o

uzanıp alıyordu. Sonunda hepsi bir deste oyunkâğıdı gibi toplandılar. Savunmacılardan ortada eser kalmayınca bu kez kadın ansızın kendi kendini yok etti. Bir alevle tutuşarak adeta çerden çöpten oluşan her şeyi de beraberinde sürükleyip hiçliğe gömüldü.

Tabut şehrin sokaklarından çıktı. Şehir dışında kalabalığı büyük bir sükûnet istilâ etti. Cenazeyi izleyenlerden her biri büyük bir ummanın ortasında tek başına hissediyordu kendini. Sonsuzluğun önünde gibiydiler. Kimsenin kimseden haberi yoktu. İlişkiler kopmuş, tek tek her biri sonsuzluğa tutsak düşmüştü adeta. Çocuk bu kez bir sıcaklık hissetti. Sıcak bir rüzgâr esiyor ve dağı taşı doldurmuş kıymetli madenleri eritiyordu. Hatta, eritmek ne kelime, üfürüyor, tozunu yerden kaldırırcasına silip süpürüyordu. Bir ara sıcaktan bunalır gibi oldu. Sonra, bir ahşap köşkten yaz vakti bahçenin çamlarına bir pancur açılmış gibi hissetti, biraz ferahladı.

Herkes, henüz üstlerinden çekilmeyen umman hummasını, sonsuzluğun kahverengi baskısını düşünüyordu. Herbiri adeta ölünün kendilerine güldüğünü ve kendileriyle alay ettiğini sanıyordu. Sonra hepsi de onun hayatını düşündüler birden.

Kasabaya geleli yıllar olmuştu. Bir eve çekilmiş, kimseyle yakınlık kurmamıştı. Kimdi, neydi, kesin olarak bilen yoktu. Nereden geldiği bile kesinlikle bilinmiyordu. Başkentten geldiği, orada Devletin batmasını önlemek için savaştığı söylentiler arasındaydı. Ama Devlet batmış, büyük değişiklikler hatta değişimler olmuştu. Ona başarısızdı denebilirdi. Söylediklerinin hep teorik kabul edilerek umursanmadığı,

kale alınmadığı anlaşılıyordu. Devletin o facialı döneminde pratik kişilerin elindeydi yönetim. Fakat, çöküntünün dev hacmi, artık pratik önlemlerin boyunu aşmış, nerdeyse metafizik boyutlara ulaşmıştı. O da kalkıp bu kasabaya gelmişti. Kasabada nasıl yaşadığı, bu son yıllarını nasıl geçirdiği bilinmiyordu. Herkes kendi ekmek derdinde olduğundan kasabalı da gereği gibi onunla ilgilenememişti doğrusu. Şimdi her biri bunu düşünürken bir parça suçlu hissediyordu kendini. Daha da kötüsü, tatmin edilmemiş bir merak, ancak böyle bir, insanı hayattan geçici olsa da koparan bir törende, cenaze töreninde, bu adamın bilinmeğe değer bir sırrı olabileceği fikri, şuuraltlarından çıkıp dıştan bir çember gibi onları kuşatıyordu. Kabir azabı, ölenden önce, kalabalığı basmıştı sanki.

Kadının hayali de yanıp kül olduktan sonra salonda uzun masa ve sandalyeler ve gün ışığı ve gece bütünüyle büyük yarasalar tarafından bölünüp parçalanmağa, sonra da yutulmağa başlandı. O kadar çok yarasa üşüşmüştü ki, bir anda bütün eşya boşluğa ya da yokluğa doğru cıva gibi akıyor denebilirdi. Bu kez sahneyi sayısız yarasa kaplamıştı. Yarasalar adeta içiçe geçiyorlardı. Bu kadar yarasanın birbirine değmeden uçuşması şaşılacak şeydi. Ama arkasından onların da sonunun geldiği anlaşıldı. Büyük kanatlı kocaman kuşlar, dağ örneği kuşlar yetiştiler. Işıktan, şiddetten ve sessizliğin sesinden doğmuşlardı sanki. Hakikatın sözlerinden, kelimelerinden ya da. «Hakikat kuşları» ismini verdi düş mantığıyla ölü onlara. Kanatlarıyla dokunur dokunmaz, rengi uçunca şeffaflaşan yapraklar gibi dökülüyorlardı yarasalar. Kor-

kunç, dibi görünmez bir uçuruma yuvarlanıp gidiyorlardı. Kısa zamanda hem de hiç savaşmaksızın tükenip dipsiz kuyuya gömüldüler. Sonra da büyük kuşlar yanyana gelip saf saf durdular. Gittikçe birbirlerine yaklaşıyorlardı. Sanki her yönden görünmeyen bir kuvvet onları sıkıştırıyordu. Fakat bu sıkıştırma, görünüşe göre, onlara bir azap vermiyor, tersine müthiş bir sevinç ve neşe veriyordu. Gittikçe sıkışıyor, adeta ağaç tozlarının sıkıştırılıp tahta yapılması gibi bir tek parça haline geliyorlardı. İlkin ışık blokları oluşuyor, sonra bu bloklar da birleşerek tek bir ışık bloku ortaya çıkıyordu. Mısır-ehramlarının inşası gibi. Koca koca taş bloklarının bir araya getirilip tek bir parçaya dönüşmesi gibi. Nasıl ehramlar sanki parça halindeki taşların bir araya gelmesinden değil de, tek bir bloktan yontulmuş, bir dağın traş edilmesinden doğmuş gibiydiler, bu ışık blokları da, sonunda, sanki önceden böyle bir bütün halindeymişler gibi, birbirine geçmiş ve birbiriyle kaynaşmışlardı.

Mezarlığa girildi. Yeni açılmış bir mezara yöneldi kalabalık. Tabut açık mezarın yanına bırakıldı. Kalabalık, etrafında halkalandı. Kimileri birer mezar başına durdu. Bir kaç kişi tabutu mezara indirmek için yaklaştılar ama yaklaşmalarıyla geri sıçramaları bir oldu. Herkes merakla «ne oluyor?» diye baktı. İlkin bir şey anlaşılamadı. Görünürde her şey, olduğu gibiydi. Bir değişme yoktu. Fakat adamları geri sıçratan neydi? Biraz daha dikkatlice bakınca tabutun üst kapağının hafifçe aralandığı ve iki küçük gözün dönüp durduğu görülüyordu. Kimbilir belki de bir fareydi. Tabut evden çıkmadan perişan evin köşe bucağında eksik olmaması gereken bir fa-

recik içine girmiş, şimdi de tabutun içinde sıkılınca onu hafifçe aralamış, ama dışardakilerden ürkerek içerden dışarıyı gözetlemekle kalmıştı. Bu büyük bir ihtimalle böyleydi ama kalabalığın o andaki psikolojisi bu yoruma denk düşmüyordu. Bu, sanki ölümün ötesinden bakan bir çifti gözdü. Ölümün gözleriydi ya da belki de ölünün gözleriydi. «Hayat boyunca yanıma yaklaşmamış bu insanlar ölünce hemen neden acaba gelirler» diye bakıyor sandılar. Tabutu mezara yerleştirenlerin geriye sıçraması, geridekilerin de göz açıp kapayıncaya kadar bu manzarayı saptamaları, kalabalıkta büyük bir paniğe sebep oldu. Önce yavaş yavaş geri çekildiler, sonra da birden dönerek kaçmaya ve kaçışmaya başladılar. Geri geri çekilirken gözleri tabuttan ayrılmıyor, tabutun aralığından bakan iki göz büyüyor, büyüyor, adeta bütün evreni kaplıyor, güneşi karartıyordu. Evet, gökyüzü kaybolmuş, güneş kararmıştı. İnsanlarsa kaçıyor kaçıyorlardı.

ZİYARET

Bir kaç ölüye vaktinden önce dirilme izni verildi. Kalktıkları mezarlık, Dağın yamacındaydı. Gecenin gözleri olsaydı, bir kaç mezarın kımıldadığını, kabarıp yarıldığını görecekti. Görünüşün kımıltısızlığına karşın, kimse, eşyanın, gözleriyle, bu olağanüstülüğe tanık olmadığını söyleyemezdi.

Mezarlar yarıldı ve ölüler dışarı çıktı. Ancak, gözle görülür bir varlıkları yoktu. İçlerinden biri : «haydin, Kasaba'ya gidelim. Bakalım, torunlarımız nelerle meşguller.» dedi. Yavaş yavaş yukarı tırmanmaya başladılar. Kasaba'nın bulunduğu yere geldiklerinde, şaşkınlıkla, bir harabeden başka bir şey göremediler. Yanlış gelmemişlerdi. Ortalığı dolduran taş yığınlarından anlaşılıyordu bu. Biri : «ne olmuş yahu, taş taş üstünde kalmamış. Deprem mi olmuş dersiniz.» diye söylendi. Bir başkası : «sanmam. Öyle olsa, bazı evlerin az çok yerinde kalması gerekirdi. Oysa, burda evden eser kalmamış. Ne yer-

de boylu boyunca yatan mermer bir sütun, ne doğru dürüst bir taş. Tuhaf! Anlaşılan, işe yarar her taş ve tahtayı alıp götürmüşler. Kendi elleriyle yıkmamışlar Kasabayı ama, düzgün ve değerli ne varsa söküp götürmüşler, geri kalanı da kendi haline terk etmişler. Böylece şehir bu hale gelmiş.» «Öyleyse, yakın bir yere taşınmış olmalılar» diye seslendi bir öteki. Bunun üzerine, hep birden ufuklara, dört bir yana bakınmaya başladılar. Bir müddet gözleriyle çevreyi yokladıktan sonra hepsinin gözleri aşağılardaki bir takım ışıklara takıldı ve ağızlarından aşağı yukarı şu sözler döküldü : «Baksanıza, aşağı inmişler. Işıklar yanıyor orda. Dağı terkedip aşağı inmişler.» Sonra bir sessizliğe gömüldüler. İçten içe ürperdikleri anlaşılıyordu. Ovaya, düzlüğe inmesi bir kentin, bu yeni bir şeydi. Korkutan, ürküten bir şey. «Bizden sonrakiler Dağdan hoşlanmıyorlar galiba» diyen biri sessizliği bozdu. «Yüksekliktен hoşlanmıyorlar desene» diye karşılık verdi bir başkası. Bir üçüncüsü, bu konudaki düşüncesini : «Onlar Dağı boşladıklarını sanıyorlar ama, kimbilir belki de Dağ onları koğmuştur» diye belirtti. Biri de şunları ekledi : «Her düşüş, bir yükseliş sanılır. Ya da, en azından bir yükseliş adına olur.»

Işıklara bir kez daha baktılar. «Işık üzerinde de oynamışlar.» dedi biri; «bizim zamanın ışıklarına pek benzemiyor ışıkları. Daha aydınlık.». «Daha aydınlık ama, bana öyle geliyor ki, daha ruhsuz. Kirpiksiz bir gözün bakışı gibi. Ya da kasap çengellerine asılı hayvan göğdeleri gibi çıplak ışıklar.» dedi öbürü. Bir öteki : «arkadaşlar, burada gevezelikle vakit öldürmemiz yersiz. Şu şehri bir ziyaret edelim.» diyerek onları harekete geçirdi.

Aşağı inmeye başladılar. Geçtikleri yerler hep bildik ve tanıdık yerlerdi. Susuz yetişen ve yaşayan hep aynı ağaçlar. Gecenin nemiyle ayakta duran, kırmızı ve sarı ufak taneli meyvalarıyla Dağa gidenleri alçakgönüllüce ağırlamasını bilen, dikenli —saldırganlıktan değil, kalenderlikten dikenli—, toz içinde ağaçlar. Kayıp yuvarlanmaya ebedîce hazır çakıltaşları. Çalılıklara, dikenlere, kayalara ilişmiş, Dağdan iniş veya Dağa çıkış anısı paçavralar. Taş aralıklarından sızan sular.

Şehre girdiklerinde vakit, akşamın yemekten sonraki saatleriydi. Şehrin görüntüsü, hüküm süren mevsime uygundu : Yerde kar vardı. Sokaklar tenhaydı. Tek tük geçenlerinkinden başka göze çarpar bir hareket görülmüyordu. Herkes evine çekilmişti anlaşılan. Bununla birlikte, kahveler de doluydu. «Burası çarşı olsa gerek» dedi bir ölü diğerlerine; «Bizim zamanımızda bu saatte çarşılar sessiz ve karanlık olurdu.» Bir kahvenin önünde durdular. Mahalle kahvelerinin ortadan kalktığının farkına varmışlardı bu kez. Kahveler mahallelerden çarşıya göç etmişti demek ki. Bu düşüncelerin etkisiyle olsa gerek, karanlıkta aralarında yarı alaylı, yarı eleştirili bir diyalog başladı : «Eskiden, anlaşılan, kahveler, evlerle ilgiliymiş. Genel selâmlık gibi bir şey. Şimdiyse, çarşıyla dükkânlarla ilgili. Alışverişlerini gece burada sürdürüyorlar galiba.» «Bana kalırsa, birbirlerinin sırlarını ustaca çalmağa çalışıyorlar. Sır aşırma evleri buralar. Alışveriş sırlarını, ticaret sırlarını aşırma yerleri!». «Baksanıza yüzlerine. Karanlıkta iz sürenlerin yüzleri gibi.»; «Ve önlerindeki masalar da ellerin ustalıkla yarışmaları için konulmuş en elverişli yüzeyler.».

Kahveye daldılar. Kimse onları görmediğinden tenha bir köşede rahatlıkla yerlerini aldılar. Artık her masa tek tek önlerindeydi. Ve bütün konuşulanları ve yapılanları ayırdedebiliyorlardı. Masalarda oyun oynanıyordu. İlkin bunun ne olduğunu anlamakta güçlük çekti ölüler. Sonra her biri kendi mizacına göre yorumladı, bir anlam verdi gördüklerine. Fakat ortak kanıları, bunun, kahveye gelişin dükkânlardaki işleriyle ilgili olduğu tahminlerini doğruladığı yönündeydi. Öyle ya, bir şeyler alınıp bir şeyler veriliyordu. Hayaller alınıp satılıyordu. Ellerdeki kâğıtlar da senetler, faturalar ya da ticarete ilişkin belgelerdi. Onlara bakıp bakıp bir davranışta bulunduklarına göre, başka türlü olmasına imkân yoktu. Seçilen, ilk anda kulağa çarpan kelimeler de bu sanıyı güçlendiriyordu; para, kredi, ücret, mal, seçim ve benzeri kelimeler, tavana doğru kirli sinekler gibi yükseliyor, sonra kahvenin dumanlı havasında uçuşarak kondukları her yerde leke bırakıyorlardı. «Sıkıldım» dedi bir ölü yanındakine. Sıkılan yalnız o değildi. O, öbürlerinin de duygularına sözcü olmuştu. Hemen dışarı çıktılar. Dağdan esen soğuk bir rüzgâr yüzlerine çarptı. Derin bir nefes aldılar. Boğulmaktan zor kurtulmuş kazazedeler gibi hissediyorlardı kendilerini.

Camiye döndürdüler yüzlerini. Sonra ona doğru bir kaç adım attılar. Kasabanın tek camisi, ölü bir sessizlik içinde kapkaranlıktı. Biri : «Derhal terkedelim bu kenti. Bu kent ölmüş.» dedi. Yanındaki : «İyi ama henüz görevimizi yapmadık. Bizi boşuna diriltmediler. Biraz da evleri gezelim.». Bir öteki : «Olur, gezelim ama, biraz elimizi çabuk tutalım. Bence umut yok bu kentte. İlk belirtiler çok kötü.».

«Sence bizim görevimiz nedir?» dedi bir başkası, koluna yaslanan yaşlıca bir ölüye. O : «Bu bize bildirilmedi. Bence bu bir tür arayıştır. Elle tutulur bir şey kalmış mı dünyada, işte bunu arayış.» İlkinki : «Yani bir soru mu sadece» diyerek düşüncesini açıklamaya zorladı onu. O : «Bir arayış, bir soru ve bir çözüm, bir yanıt. Çözüm ve yanıt, bu arayıştan, bu sorudan, bu soruşturmadan, bu gözlemden doğacak.». Öteki, sormayı sürdürdü : «Hiç eylemimiz olmayacak mı yani?». Arkadaşı : «Eylem, sonra gelecek. Dişe dokunur bir tesbitten sonra. O, bize ilham edilecek gibi geliyor bana. Ya da yeni doğan bir çocuğa. Yani ansızın içimize doğacak. Bizim ya da yeni bir insanın içine.»

Evlere girip çıkmağa başladılar. Bacalardan, açık pencerelerden, kapı aralıklarından süzülüyorlar, evden eve hızla geçiyorlardı. Avının üstüne atılan vahşi hayvanlar gibi, evlerin içinde olup bitenleri, konuşulanları, içilen kahvelerin gerisinde beliren tabloları, sandık içlerini kendilerine mahsus bir araştırma usulüyle didik didik ediyorlar, işe yaramaz her şeyi ayıklayıp geriye kalanı yakalamak istiyorlardı. Her oluş, onların gözünde bir yemiş gibiydi. Ölü kabuk ve zarları koparıp ata ata öze ulaşmak istiyorlardı. Fakat her işlemin sonunda soyulan zarların tükendiği noktada, özden de bir eser kalmadığını acı içinde gözlemlemek nasipleri oluyordu. Evden eve geçerek, bir evde olmazsa öbür evde kalıcı bir şey yakalama umuduyla yanıp tutuşuyorlardı. Ama, çalışmaları, gittikçe umutsuzluklarını kabartmaktan başka bir şeye yaramıyordu. Sanki ellerinde bir defter vardı ve o defterin yeni bir sayfasına bir şeyler yazmakla, bir haber geçmekle yükümlüy-

düler de, her sayfa çevirişte, sayfanın ya yırtık, ya kirli, ya eçiş bücüş karalamalarla dolu olduğu gerçeğiyle yüz yüze gelmenin acı yürek burkuntusuyla sarsılıyorlardı. Temiz bir yaprağa raslamak umuduyla, sayfa çevirmeyi çabuklaştırıyorlar, fakat, defter bitmeğe yüz tuttuğu halde, hâlâ o meşhur arı sayfadan bir iz ve işaret bile görülmediğini hüzünle saptamaktan öte bir şey yapamıyorlardı.

Hemen hemen kasabada girip çıkmadıkları ev kalmadı. Evlerde konuşulanlar da kahvelerde konuşulanlardan esas bakımından pek farklı değildi. Olan fark, yüz - astar farkı, ya da bir üslûp farkından ibaretti. İlk anda farklı gibi gözükenlerin de, biraz düşünülünce, derince yoklanınca, ötekilerin eklentileri, uzantıları, ayrıntıları oldukları ortaya çıkıyordu.

Kentin öbür ucuna vardıklarında iyice yorulmuşlardı. Nihayet, ölülerin kilitlenmiş ağızları açıldı : «Bu Kasaba bomboş. Aradığımızdan eser yok burada.». «Neyi arıyoruz ki?». «Neyi aradığımızı bilmiyorum ama, iyi bildiğim şey, bu kentte aranacak bir şey bulunmadığı...». «Ne soru, ne yanıt, ne arayış, ne çözüm. Asıl ölü bunlar. Ölmeden önce ölmüşler. Ya da, daha doğrusu, gerçek anlamında ölmeden önce ölmenin de anlamından bir zerre kadar olsun haberdar değiller. Ölmeyi bile haketmemişler. Ölümden sürgün gibi yaşıyorlar. Yani hiç ölüm nedir bilmemişler. Ölümden habersiz oldukları için ölüler.». «Yoksa ölümün ne nimet olduğunu anlamak için mi bu gezi tertiplendi bize?» diye mırıldandı içlerinden biri. Fakat bu kurcalayış, cevapsız kaldı. Ölüleri bir ölüm sessizliği kaplamıştı.

Oldukları yerde uzun bir süre kalakaldılar. Derken eşyanın girinti ve çıkıntıları hafif hafif kendini belli etmeğe başladı. Şafak söküyordu. Horozlar öterken, onları, karşı konmaz bir rüzgâr başka bir kente doğru itiyordu.

KARTAL

Kartal, bir sabah, uyandığında, her zamanki alışkanlığıyla güneşi aradı. Gözleri her gün ilkin güneşle karşılaşırdı. Tabii, hava kapalı olmadığı zamanlar, Güneşi görür görmez, Kartal, kendini bulurdu. Uykuyla yitirdiği kendi benliği geri dönerdi, kanatlarına ilk günışığı vurduğunda. Sonra, tünediği yalçın kayalıktan biraz yükselerek kanatlarını çarpar, böylece günışığında adeta sabah banyosunu almış olurdu. Günışığı, göğsüne, kanatlarının göğdesine bitiştiği yere değince, adeta, yeniden doğmuşa dönerdi. Kendi cinsinden bir şey olduğuna inanırdı güneşin. Aynı kanı taşıyorlardı her ikisi de damarlarında. Kendisi, yeryüzünün en yükseğinde dururdu, güneşse, gökyüzünün. Evrende her ikisinin her sabah selâmlaşmasından daha doğal, daha yüce, daha gerçek ne olabilirdi? Güneşe doğru ufak uçuşlar yaparak, gagasını kımıldatarak, bir takım sesler çıkararak, sağlığına dua ederdi güneşin. Onun doğmayacağı bir günü düşünemezdi. Onun doğmaması kendisinin ölümü demek olur diye düşünürdü ya da. Hava bulutlu olduğu günler, kışta kar ve fır-

tına yüzünden yuvasından çıkmak istemediği vakitler bile, o, güneşi görmemeğe dayanamaz, tabiatla kıran kırana bir savaş vererek mutlaka bulutların üstüne çıkar, güneşi görür, ancak o vakit günlük hayatına başlardı. Bu savaşında başarısız olduğu nadir anlarda da, yuvasında hasta gibi döner durur, öbür günü beklerdi.

Onun için, dünyada hayatı yaşanmağa değer kılan tek şey, güneşin doğuşunu görmekti. Yeryüzü küçük, alçak pürüzlü bir şeydi. Kıvrımlar, engebeler, bulanık sular, çamurlar, arı peteğini andıran kentler... Ta yukarılarda uçarken bu yeryüzü düzenini çok karışık, bulanık, hatta anlamsız bulurdu. Hele insanlar, yeryüzünün en aşağılık varlığı gibi gelirdi kartala. Yer kabuğundaki bütün canlılar alçakgönüllüydü. İnsan denen yaratık hariç. Öbürleri yeryüzündeki alınyazısı sınırlarına saygılıydı. Ama insanoğlu, yeryüzüyle yetinmeyip gökyüzüyle de uğraşıyordu. Gerçi, kartal, yeryüzünde olup biten şeylere dikkat etmiyordu. Çünkü: onları dikkate değer şeyler olarak görmüyordu. Ufak tefek şeyler, ufak tefek! Usanç verecek kadar yavaş ve ufak kımıldanışlar! Ama insanoğlunun farkında olmamaya imkân yoktu. O dağların tepelerine tırmanıyor ve onu öldürebilecek bir silâha sahip bulunuyordu. Korkutmak için ansızın patlayan bir ses ve göğsü delip geçen bir sert nesne... Sese aldırış etmiyordu kartal. Ama o ufak şey, nasıl da başka kartalları, koca kartalları devirmişti. Görmese inanmazdı. Ama görmüştü. Bu, insan denen yeryaratığında büyük bir güç vardı, bunu kabul ediyordu. Kendisinin o korkunç pençesini, o keskin gagasını hiçe indiren bir

güç. Fakat, insanın öylesine güçlü olması onu kartalın gözünde yüceltmiyordu. Evet, bir gün, o, garip bir şey görmüştü. İnsanın yeni değişimine şahit olmuştu. Evet, insan, çok iri, yüzlerce kartalın bir araya gelmesinden doğacak bir büyüklükte, bir kabuk, bir gömlek edinmişti. Nice kartallar bu kabuğu kırmayı denemişler, fakat paramparça olup yere yuvarlanmışlardı. Kimileri ise rüzgârın sürüklemesiyle bu çirkin nesneye çarpmışlar, onlar da aynı akıbete uğramışlardı. Korkunç gürültülü ve çirkin bir sesi olan bir insan kabuğu. Havada hızla uçuyor ve içinde bazan bir insan bulunuyordu, bazan çok sayıda insan. Ama, yine de insanoğlu, kartalın gözünde bir hiçti. Bütün bunların ne değeri vardı? Yükseklerde süzülmek ve yeryüzünü ta aşağılarda kendi pisliğine batmış bırakmak, ancak kartalın hakkıydı, kartala özgü, kartala vergiydi. Aman Tanrım, ne korkunç kokusu vardı kentlerin. Kartal bu kokuya dayanamazdı. İnsanla o pis kokuyu özdeleştirmemek mümkün değildi. Ancak insanın ulaşamadığı yerler temizdi. Ve insanoğlunun ulaşamadığı gökyüzü temizdi. Ve ancak, doğan, bir dağın ucundan çıkan yakıcı güneş temizdi.

Güneşi görmek.. Gözleri açar açmaz güneşi görmek.. İşte hayatı yaşanmaya değer kılan.. Güneş en büyük bilgeydi. Hergün ondan birşeyler öğrenirdi kartal. Bir iç - söyleşileri vardı. Konuşurlardı sessizce, kelimelerden öte. Ona saat be saat hayatın güdümünü bir takım işaretlerle açıklardı güneş. Bunlar, basit, sade, yalın sırlardı. Kurallar. Cetvelle çizilmişcesine düzgün, geometrik kurallar. Ama, kimi zaman da tepesinden ateş boşaltırcasına onu yakardı güneş.. İşte o vakit, kartal anlardı güneşin

ne demek istediğini. Çekil diyordu güneş, bundan ötesine, gerçeğin bundan daha açık ve çıplak anlatımına dayanamazsın demek istiyordu güneş. O vakit, kartal, fazla direnmez, gölgelik yuvasına çekilirdi. Yuvasında da hep yine güneşi düşünür ve onun hayran olunacak varlığı karşısında sonsuz bir hayrete dalardı. İyi ki o ışığını gönderiyordu, yoksa kendisinin ona gitmesi gerekecekti. O kadar uzaklık nasıl aşılabilirdi? Hem ona yaklaşınca yanıp kül olmak da vardı işin içinde. Demek ki, o kadar ırakta duruş, acıyışındandı ve korumak içindi. O kadar uzak duruş, ışıklarını şifa etkisine kavuşturuyordu.

Evet, kartal, sabah sabah, gözlerini açtığında ilkin güneşi aradı. Ama onu bulamadı. Güneş yoktu. Daha doğrusu, ortalık öylesine bir karanlığa boğulmuştu ki, güneşi görmek mümkün değildi. İlkin, «güneş ölmüş!» diye düşündü. Fakat buna inanamadı. Çünkü onun ölümü, kendi içinde de bir şeyleri kıpırdatacaktı. Güneş ölmüşse kartal nasıl yaşardı? Kartalın kartal olarak kalması için güneşin de güneş olarak yerinde durması lâzımdı. Hayır, hayır, güneş ölmemişti; olsa olsa bir karanlığa gömülmüştü. Sonra... «acaba çok kalın bir bulutun içinde miyim» diye düşündü. Fakat, hayır, dedi hemen. Çünkü : bulut nice kalın olursa olsun, güneş kendini hissettirirdi. Işıklar, şurdan burdan sızar ve bulutun kimi yeri hafif de olsa bir beyazlık kazanır. Ondan anlaşılır ki, güneş yerindedir, güneş olaydan haberdardır. Ama şimdi, en ufak bir ışık sızıntısından eser görülmüyordu. Bulut değildi çevreyi saran; öyle olsa, bazı yerler kalaylı kap aydınlığını verirdi. Ama ortalığı tencerenin dibi karalığında bir renk sarmıştı.

Birden, uyandığından beri genzini bir şeyin yaktığını farketti. Evet! Bir duman sarmıştı etrafı. Simsiyah, pis kokulu, nefes kesici bir duman. Bu duman, güneşten eser bırakmamış, ortalığı kasıp kavuruyordu. Birden büyük bir sıkıntı duydu; bir şeyler bulmalıydı; güneşli havaya çıkmak için bir çaba göstermeliydi. Kanatlarını çırparak havalanmak istedi. Fakat kanatları ağırlaşmış, kendisine de bir halsizlik gelmişti. «Güneşi kurtarmak» düşüncesi aklından gelip geçti. Bu, kendisini çok aşan bir dâvaydı. Şimdi kendisini ve varsa dağın şurasında burasındaki yavru kartalları kurtarma sözkonusuydu. Öbür kartallar ne olmuştu acaba? «Bu olsa olsa yine insanın işidir.» diye düşündü. Bu koku onun alâmeti. «O kent kokularından bir koku bu!». Evet, bulmuştu, insan, bu kez, fethedemediği gökyüzünü kirleterek çürütmek ve öldürmek istiyordu. Temiz havanın, temiz görüntünün düşmanı olan insan!

Bir kere daha, bir kaç kere daha çırpındı kartal; bu kara kâbus bulutunu delmek, mavi gökyüzüne ve altın güneşe doğru uçmak için, içinde sonsuzca bir arzu duyuyordu. Fakat, her girişiminde umudu daha çok kırılıyordu. Kanatları kaskatı kesiliyordu gittikçe. Damarlarında kanın donmakta olduğunu, boğazının tıkanmaya başladığını hissediyordu. Ölüm yaklaşıyordu anlaşılan. Bir anda, dağılmış olan aklını toparladı; gönlünün, ruhunun, aklının ve gözünün kuvvetini güneşi görmek noktasında topladı. «Bari güneşi görerek öleyim.». İçinden bir yönelişle bir doğrultuya çevirdi bütün gücünü. Takatı tükenirken, karanlığın ortasında, çok ince bir yüzük halkası biçiminde bir başka karaltının, yavaş, çok

yavaş bir hareketle kımıldadığını görür gibi oldu. Adeta gözünden çıkan çok silik yeşil ve sarı ışıltılar bu siyah yuvarlaklığın orasına burasına serpiliyordu. Evet, ölümün dehşet pençesi kartalı boynundan yakaladığı anda, güneşti bu; simsiyah bir karaltı halinde de olsa, güneş hâlâ deviniyordu.

SON

İÇİNDEKİLER

Meydan Ortaya Çıktığında

7 I. — yürüyüş — 1.2.3
21 II.
28 III. — genişletilmiş bir an —
33 IV. — çağırış —
40 V. — genişletilmiş bir an —
45 VI. — dönüş —

48 **İz**

54 **Ölü**

62 **Ziyaret**

69 **Kartal**